

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Факультет банківського бізнесу
Кафедра економічної теорії

МИКИТЮК Надія Василівна

**Депозитний ринок України: макро-,
мікротенденції та банківські стратегії / Ukraine
deposit market: macro- and microtendencies and
bank strategies**

спеціальність: 051 - Економіка
магістерська програма - Аналітична економіка

Магістерська робота

Виконала студентка групи
ЕАм-21
Н. В. Микитюк

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, О. П. Шиманська

Магістерську роботу допущено
до захисту:

" 24 " _____ 20 18 р.

Завідувач кафедри
_____ В. В. Козюк

ТЕРНОПІЛЬ - 2018

З М І С Т

ВСТУП.....	С. 3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади функціонування депозитного ринку...	С. 6
1.1. Базова теоретична модель депозитного ринку.....	С. 6
1.2. Макроекономічні детермінанти впливу на депозитний ринок...	С. 16
РОЗДІЛ 2. Аналіз депозитного ринку.....	С.30
2.1. Державне регулювання діяльності суб'єктів депозитного ринку: ретроспективний аналіз та сучасні реалії.....	С.30
2.2. Особливості типу ринкової структури сучасного депозитного ринку.....	С.43
2.3. Вплив макросередовища на банківські стратегії залучених депозитів.....	С. 52
РОЗДІЛ 3. Напрями удосконалення функціонування депозитного ринку.....	
3.1. Світовий досвід функціонування депозитного ринку: орієнтири для України.....	С. 67 С.67
3.2. Шляхи оптимізації депозитного ринку за умов економічної нестабільності.....	С.80
ВИСНОВКИ.....	С. 93
ДОДАТКИ.....	С.99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	С.100

ВСТУП

Актуальність теми. Депозитний ринок є важливою складовою розвитку фінансового ринку країни та її економіки загалом. Окреслений ринок є тим простором, у межах якого взаємодіють економічні суб'єкти, які мають тимчасово вільні фінансові ресурси та депозитні установи, які їх залучають у свою власність. Ефективність формування інституціональної платформи забезпечення сприятливих умов розвитку окреслених процесів взаємодії є важливою передумовою формування належних засад розвитку всього фінансового ринку, забезпечення його гармонійного функціонування.

Депозитний ринок за своєю природою є ринком, у межах якого формуються обсяги залучених фінансових ресурсів, які згодом через механізми трансформації перетворюються у кредитні та інвестиційні ресурси для розвитку окремих сфер та секторів національної економіки. Саме така важлива значимість даного ринку вимагає застосування сучасних методів дослідження до усвідомлення його сутності, визначення меж такого ринку, властивостей, закономірностей розвитку, що у підсумку дозволить поглибити теоретичний базис функціонування депозитного ринку для практичного використання отриманих знань у процесі його реформування та активізації розвитку.

Депозитний ринок як складна макросистема не може функціонувати окремо від решти структурних компонентів фінансового ринку. Така ситуація обумовлює важливість пізнання також і фінансового ринку як об'єкта наукового дослідження. Окреслений ринок на сьогодні активно вивчається вітчизняними та іноземними науковцями, до числа яких варто віднести наступних: Абакуменко О.В., Антонюк О.І., Буднік М.М., Васильєва Т.А., Дмитрусенко К.О., Еш С.М., Коваленко Ю.М., Козьменко О.В., Козьменко С.М., Лук'янов В.С., Михальський В.В., Никитенко О.К., Химич І., Школьник

I.O. та ін.

Депозитний ринок як окремий сегмент фінансовою ринку і окрема сфера досліджень зустрічається у наукових працях Алексеєнко М.Д., Базилжанової А.С., Врублевського О., Діденко І.В., Зимовця В.В., Кобушко І.М., Міщенко В.І., Тарасової І.Ю. та ін. вчених.

Проте, незважаючи на численні наукові напрацювання у сфері дослідження фінансового ринку та його окремого сегмента депозитного ринку, не до кінця вичерпно дослідженими залишаються питання ідентифікації сутності депозитного ринку, визначення його меж, особливостей взаємодії з іншими компонентами фінансового ринку; досить дискусійними є питання з'ясування основних фінансових інструментів, що варто відносити до інструментів даного ринку.

Мета і задачі дослідження. Метою даної дипломної роботи є комплексне теоретичне і практичне вивчення актуальних проблем, пов'язаних із залученням банківських депозитів і визначення перспектив розвитку депозитного ринку в умовах фінансової кризи.

Для досягнення поставленої мети передбачено постановку, формулювання і розв'язання наступних наукових й практичних завдань:

- дослідити базову модель депозитного ринку як складову фінансового ринку;
- визначити сутність депозитного ринку та здійснити його економічну характеристику;
- проаналізувати сучасний стан депозитного ринку в Україні;
- окреслити основні проблеми розвитку депозитних операцій вітчизняних банків у сучасних умовах;
- обґрунтувати напрями розширення спектру депозитних операцій в умовах кризових явищ в економіці України.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження виступає діяльність комерційних банків на депозитному ринку.

Предметом дослідження є діяльність банківських установ щодо проведення депозитних операцій.

Методи дослідження. На основі діалектичного методу пізнання проведено вивчення та визначення шляхів проведення оптимальної депозитної політики. Для дослідження депозитних операцій комерційних банків в Україні використанні статистичні, математичні методи, методи прогнозування, техніко-економічного і фінансового аналізу та спостереження.

Інформаційна база дослідження. Статистичну і фактологічну основу дослідження складають закони України, постанови та декрети Кабінету Міністрів України, нормативні документи Національного банку України, банківських установ.

Структура та зміст роботи. Дипломна робота складається з вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

Повний обсяг дипломної роботи – 112 сторінок, у тому числі на 27 з них розміщено 12 таблиць, 17 ілюстрацій, список використаних джерел зі 120 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ

1.1. Базова теоретична модель депозитного ринку

Важко уявити розвиток економіки держави у сучасних умовах без формування належних засад функціонування фінансового ринку. Вченими вже емпірично підтверджена кореляція між рівнем економічного розвитку країни та розвитком її фінансового ринку. Саме тому, питання активізації інвестиційних процесів в країні з метою підвищення доступності фінансових ресурсів для суб'єктів господарської діяльності завжди йдуть у взаємозв'язку із розвитком фінансового ринку як окремої макросистеми. З іншого боку, така система також є складовою національного господарства і завжди її розвиток призводить автоматично до певного зростання національної економіки.

Фінансовий ринок також є поняттям абстрактним і містить у собі певну сукупність різних за природою, проте об'єднаних спільними ознаками інших ринків. Фінансовий ринок, на наше переконання, варто розглядати як сукупність економічних відносин, що виникають між його учасниками (продавцями, покупцями) у процесі реалізації та придбання фінансових активів на взаємовигідній основі узгодження їх інтересів та задоволення потреб.

Варто зауважити, що більшість науковців на сьогодні не виділяють депозитний ринок у окремий сегмент фінансового ринку, а у крайньому

випадку відносять його до грошового ринку, який розглядають як окрему складову фінансового ринку. Така ситуація, насамперед, обумовлена

запровадженням концептуального підходу до ідентифікації окремих частин фінансового ринку на основі їх базового фінансового активу, що використовується на таких ринках економічними суб'єктами. Зокрема, на депозитному ринку відбувається обіг грошей в готівковій та безготівковій формі, саме тому цей ринок відносять до грошового ринку. Проте, як слушно зазначає Діденко І.В., депозитний ринок можна назвати одним із неофіційних сегментів фінансового ринку. Такий статус автор йому присвоїла тому, іцо, за її словами, багато науковців взагалі не виділяють дане поняття як окремий ринок [38, с. 73].

Така дискусійна ситуація вимагає конкретизації сутності депозитного ринку як економічної категорії та ринку, де створюється фінансова база подальшого формування кредитних та інвестиційних ресурсів. Дефініція „депозитний ринок” за своїм змістом формується на основі синтезу двох економічних категорій „депозит” та „ринок”. Розглянемо їх більш детально із урахуванням отриманого результату і спробуємо ідентифікувати сутність депозитного ринку.

Отже, враховуючи численні наукові концепції трактування категорії „депозит”, які на сьогодні можна зустріти у науковій літературі, розглянемо її сутність більш детально. Загалом, слово „депозит” запозичене в західноєвропейських мовах в середині XVII ст. і означає грошовий вклад в банку на певних умовах. Первинне значення слова в латинській мові: сіерохііт - віддане на зберігання: сіє - від, рух від, убік; друга частина слова - ропеге- класти, поміщати, стверджувати [62, с. 13].

Таким чином, початкова форма змісту окресленої категорії завжди була пов'язана з рухом певного обсягу фінансових ресурсів для їх подальшого зберігання. Варто зауважити, що подібні операції проводилися вже у часи існування стародавніх країн Сходу, в Античній Греції та Римі. Тобто, історія розвитку депозитних операцій сягає своїм початком часів зародження

суспільств та виникнення держав. Звичайно, в ті часи не існувало окремих фінансових установ сучасного типу, які б надавали депозитні послуги, а вклади приймали храми, фізичні особи, міняйли тощо.

Економічна сутність депозиту, яка полягає у необхідності передачі фінансових ресурсів від одного суб'єкта до іншого, завжди обумовлювалася двома об'єктивними чинниками: для власників коштів - це постійне бажання отримати додатковий дохід за рахунок надання власних ресурсів у користування іншим економічним суб'єктам; для позичальників коштів - бажання отримати додатковий дохід на різниці між вартістю залучення коштів та їх вартістю, яка формувалася у результаті подальшого використання таких коштів. Фактично окреслені передумови є об'єктивними і постійно виконують роль стимулюючих чинників формування та розвитку депозитних операцій.

У більшості випадків депозит розглядається через використання ресурсного підходу до трактування цієї дефініції. Сутність такого підходу полягає у ідентифікації змісту категорії через зазначення основного ресурсу, який лежить в основі тих операцій та дій, що така категорія описує та пояснює. Загалом, депозити розглядаються як сукупність коштів, тобто фінансових ресурсів, обсяг грошей в різних варіаціях існування їх форм. У переважній більшості нормативно-правових актів використовується ресурсний підхід до ідентифікації сутності депозиту. Проте, існують також певні протиріччя у їх трактуваннях. Зокрема, у Законі України „Про банки і банківську діяльність” зазначається вичерпно, що депозит - це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [94]. Проте, вже у Законі України „Про систему гарантування

вкладів фізичних осіб” надається таке визначення: вклад - кошти в готівковій або безготівковій формі у валюті України або в іноземній валюті, які залучені банком від вкладника (або які надійшли для вкладника) на умовах договору банківського вкладу (депозиту), банківського рахунку або шляхом видачі іменного депозитного сертифіката, включаючи нараховані відсотки на такі кошти [92], що значно розширює вже межі депозиту як економічної категорії за рахунок включення до його змісту та сутності також депозитних та ощадних сертифікатів.

Окреслене протиріччя також спостерігаємо і серед наукових робіт. Більшість з них відзначають досить розпливчато, що депозит - це грошові кошти, які внесені у банк клієнтами, зберігаються на їх рахунках і використовуються відповідно з укладеною угодою і банківським законодавством. Проте, наприклад, Гончаров С.М. та Кушнір Н.Б. у структурі депозиту виділяють дві позиції:

1) грошові суми, внесені на зберігання у кредитні установи, за якими вкладникам виплачується певний процент;

2) цінні папери, внесені на зберігання у кредитні установи.

Отже, враховуючи вищенаведене та представлені тлумачення, вважаємо, що найбільш доцільним є наступне визначення поняття „депозит”: депозит - це грошові кошти у готівковій чи безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які внесені вкладниками до депозитної установи на договірних засадах на умовах платності, повернення вкладу, строковості (або настання визначених у депозитному договорі умов) відповідно до законодавства України.

Тобто, у даній роботі також застосовуємо ресурсний підхід до ідентифікації окресленої категорії. Проте, операції із цінними паперами, які дозволяють залучати кошти економічних суб’єктів, на наше переконання, не варто відносити до депозитів. Зазначену позицію ми вважаємо доцільною,

оскільки наш висновок будуємо на ідентифікації сутності та детальному розгляді джерел формування ресурсної бази комерційного банку як окремого суб'єкта господарювання. Зокрема, якщо застосувати системний підхід до визначення та групування всіх можливих джерел формування фінансових ресурсів комерційним банком, то у підсумку проведення такого аналізу можна стверджувати про існування трьох класичних напрямків залучення таких коштів.

Операції, які пов'язані із реалізацією депозитних операцій відносяться до операцій із залучення коштів економічних суб'єктів, у межах яких депозитна установа сама пропонує ринку власні умови, на котрих вона згодна залучати фінансові ресурси. Операції із випуску депозитних та ощадних сертифікатів відносяться до операцій із запозичення коштів депозитними установами і реалізуються ними на умовах, які пропонує ринок, тобто інші економічні суб'єкти. Окреслена принципова відмінність і не дозволяє операції із вказаними видами сертифікатів відносити до депозитів. Отже, при розгляді депозиту як економічної категорії увагу, насамперед, будемо фокусувати на ресурсному аспекті цієї дефініції та готівковому і безготівковому способах передачі такого ресурсу.

Депозит, на наше переконання, як економічну категорію, варто розглядати як обсяг грошових ресурсів, що перебувають у готівковій або безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, та знаходяться у власності одного економічного суб'єкта, який бажає та може передати ці кошти у тимчасове користування депозитній установі, яка має право приймати ці ресурси, на умовах повертності, строковості, платності, своєчасності.

Формування умов для забезпечення дотримання окреслених принципів дає змогу сформувавши міцну основу розвитку депозитного ринку та постійно підвищувати довіру між клієнтами у процесі руху фінансових ресурсів.

Розглянемо для остаточної ідентифікації сутності категорії „депозитний ринок” зміст дефініції „ринок”. Ринок у межах даної роботи будемо розглядати як сукупність економічних відносин, що виникають між його учасниками у процесі реалізації товарів та послуг на взаємовигідній основі узгодження їх інтересів та задоволення потреб [8]. Оперуючи окресленою категорією, визначимо зміст дефініції „депозитний ринок” (Додаток А).

Загалом, депозитний ринок - це частина фінансового ринку, де відбувається встановлення взаємовідносин між суб'єктами господарювання, недепозитними і депозитними інститутами з приводу розміщення і мобілізації тимчасово вільних фінансових ресурсів на певних умовах з метою отримання додаткового доходу у вигляді нарахованих відсотків чи інших виплат [62, с. 16].

У більшості випадків погоджуємося із наведеним трактуванням депозитного ринку, проте, на наше переконання, його сутність виражено виключно з позиції власника тимчасово вільних коштів, який бажає отримати додатковий дохід. Проте, з позиції депозитної установи це вже не дохід, а витрати, а отже у різних економічних суб'єктів мотиви до здійснення депозитних операцій різні, проте у запропонованому твердженні вони не відображаються.

Базилжанова А.С., Зіязієва Л.Р. пропонують депозитний ринок розглядати як систему відносин, що складаються в процесі залучення фінансових ресурсів депозитними установами. Проте, автори не уточнюють перелік установ, які варто відносити до депозитних, а тому окреслене трактування не дає вичерпного розуміння сутності депозитного ринку загалом. Враховуючи проведений аналіз категорій „депозит” та „ринок” вважаємо, що депозитний ринок варто розглядати як простір, у межах якого встановлюються відносини між депозитними установами, які мають право залучати фінансові ресурси інших економічних установ у власне управління,

та власниками таких коштів, які тимчасово бажають їх розмістити з метою отримання додаткового доходу та збереження їх вартості у майбутньому. Схематично схему депозитного ринку візуалізовано у Додатку А.

Розглянемо наведену модель більш детально. Отже, на депозитному ринку може взаємодіяти досить широкий спектр різних економічних суб'єктів. Більш того, самі депозитні установи також можуть виступати клієнтами інших депозитних установ і користуватися їх послугами. Така ситуація лише ускладнює процес пізнання особливостей розвитку депозитного ринку та дослідження руху грошових ресурсів у цій системі. До основних клієнтів депозитних установ варто віднести наступних:

1) домогосподарства, окремі фізичні особи суб'єкти, які формують свої тимчасово вільні кошти у результаті ведення заощадливої поведінки та невитрачання всіх зароблених грошей; у переважній більшості розвинутих країн домогосподарства складають основу процесу формування інвестиційного ресурсу в країнах для їх подальшого розвитку;

2) суб'єкти господарської діяльності - підприємства, у результаті діяльності яких їх власники змогли отримати тимчасово непотрібні фінансові ресурси та вирішили їх використати для формування доходів від фінансової діяльності;

3) держава (центральні та місцеві органи влади, державні підприємства) - досить потужний учасник депозитного ринку, на якому може себе вести як позичальник через банківські та інші депозитні установи, і як клієнт, розміщуючи тимчасово вільні ресурси органів влади та державних підприємств на рахунках інших депозитних установ (які також можуть бути державними або приватними);

4) інші депозитні установи - звичайно цю категорію учасників депозитного ринку варто віднести до другої групи суб'єктів господарської діяльності, проте, особливості їх функціонування у межах такого ринку дають

підстави виділити їх в окрему групу установ, які можуть виконувати бінарну роль на депозитному ринку:

- як позичальники - залучаючи кошти інших економічних суб'єктів;
- як клієнти - частково надаючи фінансові ресурси у розпорядження депозитним установам.

Всі окреслені установи та учасники депозитного ринку взаємодіють між собою під тиском різнобічних чинників, мотивів та бажань, які зумовлюються їх специфікою функціонування. У будь-якому випадку, на депозитному ринку можна спостерігати значну сукупність відносин, що виникають у результаті руху фінансових ресурсів від їх власників до депозитних установ.

Ми вже зазначали, що тимчасово вільні фінансові ресурси є основою для функціонування депозитного ринку.

Операції депозитних інститутів із залучення цих ресурсів та відкриття депозитних рахунків називаються депозитними. Оскільки банки є ключовими учасниками на вітчизняному депозитному ринку, то розглянемо детальніше депозитні банківські операції:

- відкриття та реєстрація депозитного рахунку;
- залучення фінансових ресурсів;
- укладання угоди з приводу відкриття депозитного рахунку;
- відкриття і реєстрація депозитного рахунку;
- нарахування відсотків на депозит];
- перерахування відсотків по депозиту;
- прийом додаткових вкладів на депозит;
- вилучення коштів із депозиту;
- пролонгація дії договору банківського депозиту;
- закриття депозитного рахунку тощо.

Список цих операцій залежить від багатьох факторів: виду депозиту, учасників відносин, способу надання депозиту тощо. Виконуючи

ряд депозитних операцій, комерційні банки використовують різні депозитні інструменти. Одними із найбільш поширених депозитних інструментів є депозитні договори, депозитні і ощадні сертифікати.

Депозитний договір засвідчує право банку управляти залученими від юридичних і фізичних осіб коштами і право вкладників отримати в чітко визначений строк суму депозитного вкладу і відсотків за користування за ним.

На відміну від депозитного договору депозитні і ощадні сертифікати (CD2 в англійській літературі) є цінними паперами банку, тобто можуть перепродаватись на ринку цінних паперів, виступати засобами платежу.

Взагалі, поява депозитних і ощадних сертифікатів відбулась в 60-х роках минулого століття і в цей період вони набули особливо великої популярності в банках США [98, с. 37]. Основна відмінність між цими сертифікатами в тому, що депозитний сертифікат – це документ, що видається тільки юридичній особі у вигляді письмового свідоцтва банку про внесення фінансових ресурсів, яке надає право власнику сертифіката після закінчення встановленого терміну отримувати суму внеску та відповідні проценти. У той час коли ощадний сертифікат – це аналогічний документ, але який видається виключно фізичній особі як свідоцтво про внесення нею фінансових ресурсів на банківський рахунок та надає право власнику на отримання відповідної суми відсотків. Виділяють різні види депозитних і ощадних сертифікатів: іменні і на пред'явника, строкові і до запитання, ті, що вільно обертаються, і ті, що не обертаються, відкличні і невідкличні та інші.

В українському законодавстві ці два поняття депозитний і ощадний сертифікати ототожнюються. Відповідно до Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» [93] ощадний (депозитний) сертифікат – цінний

папір, який підтверджує суму вкладу, внесеного у банк, і права вкладника (власника сертифіката) на одержання зі закінченням встановленого строку суми вкладу та процентів, встановлених сертифікатом, у банку, який його видав. В цьому законі також визначено, що ощадний (депозитний) сертифікат є неемісійним цінним папером, що видається на певний строк (під відсотки, передбачені умовами його видачі) і можуть бути іменними або на пред'явника і існують виключно в документарній формі. У Цивільному кодексі України [120], стаття 1065 повідомляє, що ощадний (депозитний) сертифікат підтверджує суму вкладу, внесеного у банк, і права вкладника (володільця сертифіката) на одержання зі закінченням встановленого строку суми вкладу та процентів, встановлених сертифікатом, у банку, який його видав. Отже, визначившись із об'єктом, суб'єктом, інструментами і інституціональною структурою депозитного ринку, можемо сформулювати його визначення таким чином: депозитний ринок – це частина фінансового ринку, де відбувається встановлення взаємовідносин між суб'єктами господарювання, недепозитними і депозитними інститутами з приводу розміщення і мобілізації тимчасово вільних фінансових ресурсів на певних умовах з метою отримання додаткового доходу у вигляді нарахованих відсотків чи інших виплат.

Депозитний ринок виконує такі основні функції:

- мобілізація тимчасово вільних фінансових ресурсів, які виражаються у формі заощаджень суб'єктів фінансового ринку;
- перерозподіл за допомогою депозитних інститутів акумульованих фінансових ресурсів суб'єктів фінансового ринку між іншими суб'єктами ринку на засадах взаємовигідних умов з метою ефективного їхнього використання (влив обсягу залучених депозитів на здатність депозитних інститутів змінювати обсяг кредитування інших суб'єктів фінансового ринку

тощо);

- забезпечення рівня ліквідності фінансових інститутів за рахунок встановленої залежності між кредитно-депозитною базою депозитних інститутів;

- упорядкування залучених тимчасово вільних фінансових ресурсів за їхніми основними ознаками: строками, обсягами, секторами економіки, валютою тощо.

Функціонування депозитного ринку повинно ґрунтуватись на наступних принципах:

- прозорість (всі депозитні послуги, що надаються зі сторони депозитного інституту, мають бути відкритими і прозорими для обох сторін відносин);

- захист і забезпечення інтересів та прав суб'єктів фінансового ринку;

- відповідність національної системи депозитних інструментів міжнародним стандартам, що забезпечувало б економічну безпеку в діяльності депозитних інститутів;

- ефективність (створення максимально вигідних умов для залучення і розміщення тимчасово вільних фінансових ресурсів);

- соціальна справедливість (кожен суб'єкт господарювання має рівнозначне право звернутися до депозитного інституту для отримання депозиту); - правова впорядкованість (дотримання діючого вітчизняного нормативно-правового забезпечення на кожному етапі здійснення депозитних операцій);

- конкурентність (створення таких умов, які б забезпечували середовище для «вільних змагань» між депозитними інститутами за можливість залучення тимчасово вільних фінансових ресурсів);

- урегульованість (будь-які депозитні операції, починаючи від

залучення фінансових ресурсів і до їхнього вилучення, повинні регулюватись гнучкою і ефективною системою регулювання);

- контрольованість (забезпечення надійного механізму проведення депозитних операцій, мінімізуючи при цьому будь-які порушення чи зловживання з однієї і іншої сторони відносин).

Таким чином, до особливостей функціонування депозитного ринку в Україні варто віднести наступне: превалювання діяльності банківських установ на даному ринку; значно підвищені ставки за депозитними продуктами у порівнянні з депозитними ринками інших розвинутих країн; підвищені ставки за депозитними продуктами кредитних спілок у порівнянні з подібними продуктами комерційних банків; наявність гарантування вкладів фізичних осіб, що були надані комерційним банкам; відсутність розширення системи гарантування вкладів фізичних осіб, що вклали свої кошти до кредитних спілок; наявність низьких ставок за депозитними продуктами, що пропонують комерційні банки із значною часткою іноземного капіталу.

1.2. Макроекономічні детермінанти впливу на депозитний ринок

Динамічний розвиток економіки та нестабільне середовище порушують рівновагу фінансового ринку, впливаючи на поведінку всіх його учасників. Саме ці чинники визначають умови стимулювання або стримування заощаджень населення, що формує ощадну поведінку населення. Ощадна поведінка населення відображає свідомо спрямований вибір домогосподарства між споживанням і заощадженням, а також між організованими чи неорганізованими формами заощаджень. Вибір форми заощаджень залежить від багатьох чинників: ступінь довіри до банків та цінних паперів, терміни зберігання заощаджень і можливість їх вилучення в будь-який час, прибутковість різних інструментів фінансового ринку.

Найбільш поширеним видом організованих заощаджень населення в Україні є депозити в установах банків. Дослідження структури та

динаміки ресурсної бази вітчизняних банків показало, що у загальному обсязі зобов'язань банківської системи України депозити населення становлять більше третини, а отже вклади фізичних осіб є найвагомішою частиною зобов'язань банків. Тому актуальною є оцінка взаємозалежності депозитної активності населення із загально-економічними процесами, які відбуваються в країні.

Взаємозв'язок депозитів населення з основними макроекономічними показниками ще недостатньо вивчений. Одна з причин цього – недостатня розробленість і відсутність практики застосування належного економіко-статистичного інструментарію, за допомогою якого можна виявити приховані тенденції у взаємозв'язках елементів економічної системи. Виявлення цих тенденцій дозволяє якісно охарактеризувати механізми формування депозитів населення.

Найбільш прийнятним інструментом дослідження слід вважати кореляційний та регресійний методи. Основне їх завдання полягає в аналізі статистичних даних для виявлення математичної залежності між досліджуваними ознаками і встановлення за допомогою коефіцієнта кореляції порівняльної оцінки щільності взаємозв'язку.

Для дослідження побудовано кореляційно-регресійну модель комплексної оцінки взаємозв'язку між макроекономічними факторами, ощадною поведінкою населення та рівнем депозитів населення в банках. Модель побудована для двох часових горизонтів, а саме для короткострокового, що характеризується розгортанням кризових явищ як у глобальній економіці, так і в економіці України (з січня 2006 р. по грудень 2008 р. на основі місячних темпів приросту відібраних факторів – 36 спостережень) і для середньострокового горизонту (з 3 кварталу 2003 р. по 1 квартал 2011 р. на основі квартальних показників – 31 спостереження). Побудувати модель довгострокових взаємозв'язків виявилось некоректним через відсутність репрезентативної вибірки даних (малий історичний період і неодноразова зміна методології обліку показників). Побудовані моделі для

зазначених часових горизонтів виявилися адекватними, що підтверджують відповідні статистичні коефіцієнти.

У процесі дослідження проаналізовано вплив більше двадцяти макроекономічних факторів. Однак рівень взаємозв'язку між багатьма з них виявився настільки незначним, що вони не враховані в представленій моделі. До найбільш значущих загальних макроекономічних факторів віднесено:

- 1) ВВП;
- 2) готівка в обігу;
- 3) рівень інфляції;
- 4) роздрібний товарообіг;
- 5) доходи населення номінальні;
- 6) доходи населення наявні;
- 7) витрати населення;
- 8) середньомісячна заробітна плата.

Більшість вітчизняних і зарубіжних дослідників вважає основним визначником особистих заощаджень дохід, що використовується [6, 20, 31, 51, 77].

У разі, коли доходи перевищують поточні споживчі потреби, або саме споживання обмежується з метою нагромадження частини доходу, різниця між споживаною частиною доходу, тобто витратами, і всім доходом нагромаджується як заощадження. Формування заощаджень ймовірно у тій мірі, в якій дохід достатньо високий, щоб покривативитрати на споживання. При зменшенні доходу для підтримання традиційного рівня життя кошти вилучаються із заощаджень і спрямовуються на споживання.

Аналіз доходів населення дозволив виявити їх стабільне зростання, яке відбулося переважно за рахунок збільшення доходів від заробітної плати (в 2011 р. порівняно з 2001 р. вони зросли в 7,9 раза) і соціальних допомог та інших одержаних поточних трансферів (збільшилися за цей період у 8,3 раза). Однак у цілому доходи населення характеризуються як

невисокі, а отже, не створюють належної бази для формування значних заощаджень.

Дослідження динаміки витрат населення України показало, що у їх структурі найбільшу питому вагу займають споживчі витрати на придбання товарів та послуг. Українським споживачам у середньому доводиться спрямовувати на придбання продовольчих товарів понад 50% витрат, що, за світовими стандартами, є фактичним показником бідності українського населення. Наслідком сформованої структури витрат населення стає низький рівень заощаджень. Разом з тим, відмічено позитивні тенденції у структурі сукупних витрат домогосподарств, а саме зростання частки неспоживчих витрат з 6,3% у 2001 р. до 13,8% у 2008 р. Тим самим була створена база як для прогресивної зміни структури споживчих витрат, так і для формування заощаджень домогосподарств. Значну частину неспоживчих витрат становлять заощадження: на купівлю нерухомості, будівництво, капітальний ремонт, придбання акцій, сертифікатів, валюти, вкладів до банківських установ.

Після 2008 р. частка неспоживчих витрат населення поступово знижується і у 2011 р. складає 9,8%, що пов'язується з наслідками світової фінансової кризи як в цілому для економіки країни, так і для кожного домогосподарства.

Однак у цілому сукупна дія зростання доходів та певних позитивних зрушень у структурі витрат привела до зростання загального обсягу заощаджень населення. Проте, обсяги заощаджень переважної більшості українських сімей є мізерними і не дозволяють забезпечити стабільність прийняттого рівня життя у випадку будь-якого економічного або соціального стресу. У структурі фінансових активів як в докризовий період, так і після населення надає перевагу готівці та банківським депозитам. Цей факт свідчить, що банківські депозити в нашій країні є майже безальтернативним джерелом формування прибуткових фінансових

заощаджень населення. Ризик вкладання в інші активи досить високий і не компенсується їхньою дохідністю.

За оцінками експертів на руках у населення зосереджена значна частка грошей переважно в готівковій формі. Саме цей запас ліквідних грошей можна вважати резервом депозитів. Вважаємо, що цей резерв за сприятливих макроекономічних умов і довіри до банків населення може спрямувати до організованих форм заощаджень, у першу чергу, банківських депозитів. Саме тому важливим завданням є максимальне сприяння залученню готівкових коштів на довгострокові вклади та депозити до банків з їх подальшою трансформацією в інвестиційні ресурси.

У масштабах держави розміри заощаджень визначаються, перш за все, рівнем розвитку виробництва, оскільки при підвищенні ефективності виробництва збільшується дохід, а отже, з'являється можливість збільшення як споживаної, так і такої, що зберігається частини доходу.

Визначальне місце серед показників, що відображають розвиток виробництва в країні, займає показник валового внутрішнього продукту, який вимірює виробництво товарів і послуг усіма факторами виробництва, розташованими на території країни, незалежно від їх належності резидентам або нерезидентам. Виступаючи узагальнюючим індикатором сили економіки або, навпаки, її слабкості в періоди спадів, ВВП характеризує загальний економічний розвиток країни за певний період та обумовлює рівень фінансового потенціалу населення.

Досліджуючи тенденції економічного розвитку країни, можна констатувати, що після майже десятиріччя падіння реального ВВП у 2000 р. в Україні було зареєстроване його зростання. Протягом 2000-2008 рр. середньорічні темпи приросту реального ВВП становили в середньому близько 6,9 % на рік. Значну роль у висхідній динаміці реального ВВП відіграло внутрішнє споживання населенням товарів та послуг, яке зростало як через підвищення рівня доходів громадян, так і через стрімке розширення банківського кредитування населення. Однак

макроекономічна стабілізація та пом'якшення соціальних проблем не забезпечили проведення реформ, необхідних для довгострокового розвитку економіки. У результаті, зі зміною зовнішньої кон'юнктури внаслідок розгортання світової фінансової кризи за 2009 р. реальний ВВП України скоротився – 85,2% до попереднього року.

Дослідження статистичних даних дозволяє чітко виділити цикли економічного розвитку промисловості України: січень 2000 – січень 2002 рр.; січень 2003 – січень 2006 рр. і січень 2006 – липень 2008 рр. У четвертому кварталі 2008 р. внаслідок падіння попиту та промислового виробництва відбулося різке скорочення прибутків підприємств, що спричинило скорочення витрат на оплату праці, зниження рівня реального доходу населення, і на фоні виплат за банківськими кредитами, падіння кінцевого споживання домогосподарств. Починаючи з другого кварталу 2009 р., ситуація в економіці стабілізувалася і почалося поступове відновлення економічної активності, що безпосередньо вплинуло на доходи та заощадження населення.

Індикатором економічного стану країни виступає інфляція. Основними показниками, що використовуються для оцінки і виміру інфляції є: індекс споживчих цін; індекс цін виробників.

Індекс цін споживачів – показник динаміки вартості споживчого кошика, який містить фіксований набір товарів і послуг масового споживання. Будучи раннім індикатором споживчої інфляції, відображає зміну вартості життя в країні, фіксує зміни купівельної сили національної валюти.

Індекс цін виробників оцінює середню зміну цін виробників. Головна відмінність цього індексу від індексу споживчих цін в тому, що він охоплює лише товари (без послуг) і на оптовому рівні їх реалізації. Якщо економіка розвивається в нормальних умовах, то зростання цих показників може привести до підвищення основних процентних ставок в країні. Це, у свою чергу, сприяє зростанню курсу валюти, оскільки збільшується

привабливість вкладення коштів у валюту з більшою процентною ставкою. Проте високі темпи зростання інфляційних показників, швидше за все, викликають зворотну реакцію ринку.

Дослідження інфляційної складової розвитку економіки свідчить про досить високий рівень інфляції, що має циклічний характер. На початку 2000-х років, країна практично вийшла з довготривалої кризи 90-х років, але слід за цим одразу починається інша хвиля інфляції, спричинена світовою фінансовою кризою, як наслідок інтеграційних процесів. У 2007-2008 рр. спостерігається найбільший стрибок, інфляція характеризується як «галопуюча».

Середнє значення індексу споживчих цін за період з 2000 р. по 2010 р. – 10,8%. На противагу індексу споживчих цін, індекс цін виробників виявив більші коливання. Його середнє значення за весь період склало 14,5%. Співставлення індексу цін виробників та індексу споживчих цін показує набагато меншу волатильність останнього. Це вказує на те, що в Україні саме зростання цін на ресурси, а не збільшення грошової маси в обороті, спонукає до зростання цін на кінцеву продукцію.

Роздрібний товарооборот дає бачення витрат на особисте споживання та є показником поточної та майбутньої економічної ситуації в країні. Зростання обсягів роздрібного товарообороту відображає зростання доходів населення, однак більш високі обсяги також можуть означати вищі ціни товарів. Впродовж 2000-2011 рр. спостерігалась позитивна динаміка роздрібного товарообороту, середнє значення приросту якого за цей період склало 21,2 %.

Розгляд моделі середньострокового періоду проведено з виокремленням факторів макроекономічного характеру; оскільки вони комплексно впливають на майбутню (потенційно можливу) структуру, динаміку та обсяги ресурсів банків. Результати кількісної реалізації моделей показали, що коефіцієнт кореляції між ВВП і приростом заощаджень

становить 0,72, між заощадженнями та доходами – 0,75, що свідчить про високу щільність зв'язку (табл. 1.1).

На противагу цьому не виявлено суттєвого впливу ВВП і доходів населення на обсяг депозитів в банках, коефіцієнти кореляції становлять 0,24 та 0,21 відповідно.

Приймаючи до уваги градацію щільності зв'язку, зазначимо, що не один із макроекономічних факторів не чинить істотного позитивного впливу на величину сукупних депозитів населення. Найбільш значущими з виокремлених факторів є зв'язок рівня депозитів з обсягом готівки (коефіцієнт кореляції 0,46), витратами (0,43) та середньомісячною середньою заробітною платою (0,43). Ця закономірність характерна для споживчої моделі, що коригується з нестабільністю в макроекономічному середовищі країни та невеликим часовим горизонтом передбачуваного майбутнього більшої частини населення.

Таблиця 1.1

Коефіцієнти кореляції між депозитами та макроекономічними факторами, що характеризують схильність населення до депозитної активності

	ВВП	МО	ІСЦ	ІЦВ	РТО	Доходи ном.	Доходи налив.	Витрати	ЗПс.	Заощадження	Депозити, усього
ВВП	1,00										
МО	0,66	1,00									
ІСЦ	-0,21	0,00	1,00								
ІЦВ	-0,40	-0,56	-0,05	1,00							
РТО	0,87	0,73	0,03	-0,41	1,00						
Доходи номінальні	0,92	0,77	-0,06	-0,45	0,93	1,00					
Доходи наявні	0,49	0,32	-0,13	-0,11	0,38	0,50	1,00				
Витрати	0,83	0,80	0,02	-0,48	0,94	0,94	0,35	1,00			
ЗПс	0,50	0,67	0,07	-0,32	0,78	0,68	-0,01	0,82	1,00		
Заощадження	0,72	0,49	-0,22	-0,20	0,58	0,75	0,52	0,57	0,29	1,00	
Депозити (усього)	0,24	0,44	-0,03	-0,27	0,22	0,21	-0,08	0,31	0,42	0,13	1,00

[58]

Аналіз коефіцієнтів парної кореляції загальних макроекономічних факторів дозволяє зробити припущення, що в Україні сформувалася споживча модель поведінки населення, яке віддає перевагу неорганізованим заощадженням. Найбільш щільний зв'язок показників доходів і витрат відмічається саме з показником роздрібного товарообороту (коефіцієнти

парної кореляції мають найбільш тісний прямий зв'язок з витратами 0,94 і номінальними доходами 0,93). Між індексами споживчих цін і цін виробників не існує щільного зв'язку з депозитами, інфляційні очікування є доволі відчутними, формуючи заощадження населення, орієнтоване на сформовані стереотипи нагромадження заощаджень в суспільстві, а не на захист знецінення грошей в майбутньому. Індекс споживчих цін має коефіцієнти кореляції, які засвідчують слабкий їх взаємозв'язок з усіма іншими макроекономічними показниками. У більшому ступені цей взаємозв'язок проявляється в індексі цін виробників, проте і він є критично не значущим. Макроекономічна антиінфляційна політика держави та ощадна поведінка населення не роблять суттєвого впливу на депозитну активність населення.

Споживча модель поведінки формується під впливом макроекономічних факторів: обсяг готівки, середньомісячна заробітна плата та витрати. Значення коефіцієнтів кореляції між депозитами та цими показниками засвідчує середній рівень щільності взаємодії (0,44; 0,42; 0,31 відповідно). Це дає підстави стверджувати, що в середньостроковому періоді заощадження формуються населенням за залишковим принципом.

Порівняння двох моделей дозволило зробити такі припущення. По-перше, не можна виділити макроекономічного фактора, який би справляв вирішальний вплив на формування банківських депозитів як в середньостроковому, так і короткостроковому періоді, в кризовому та «спокійному» періоді розвитку економіки. По-друге, одні й ті ж фактори мають за різних умов неоднаковий вплив на формування депозитів, можуть з вирішальних стати незначними. З метою доказу свого припущення було використано прийом розрахунку середньої ковзаної, яка дозволяє згладжувати і не враховувати вплив випадкових змінних.

Для 12 перших значень обраного числового ряду розраховано коефіцієнти кореляції між визначеними показниками та приростом депозитів на підставі вже вирівняних даних. Обрано часовий період з 2 кварталу 2006

року по 1 квартал 2011 року. Коефіцієнти кореляції, що наведені на рис 1.1 відображають, що до 1 кварталу 2008 року існував зв'язок між розміром процентної ставки за депозитами та часткою коштів, яку населення вкладало на депозитні рахунки. На піку зростання ринку і конкуренції процентна ставка перестала здійснювати суттєвий вплив на пропозицію депозитів, можливо через досягнення на той момент максимуму пропозиції, забезпечивши насиченість ринку адекватними, відповідними економічним умовам депозитними продуктами, банки вже не мали можливості піднімати процентну ставку. Починаючи з 2008 року залежність приросту обсягів депозитів від розміру процентної ставки послаблюється. Аналогічні зміни спостерігаємо і при дослідженні показника співвідношення приросту активів банківської системи до ВВП.

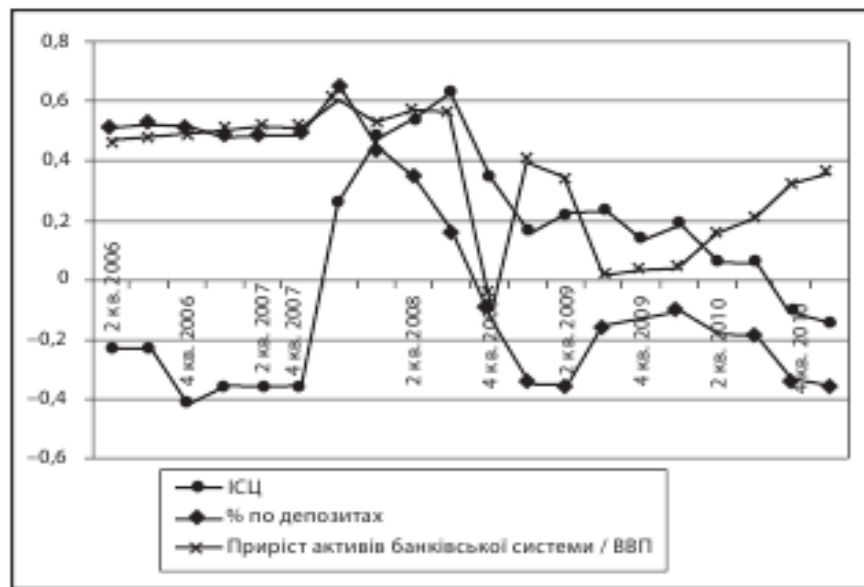

Рис. 1.1. Динаміка коефіцієнтів кореляції взаємозв'язку змінних з депозитами [58]

В умовах стабільного зростання економіки приріст депозитів визначається переважно факторами, що характеризують розповсюдженість банківських послуг (співвідношення приросту активів банківської системи до ВВП) і дохідність депозитів (що може характеризувати загальні витрати, які банки готові нести на залучення депозитів).

У період з 1 кварталу 2005 р. і до 1 кварталу 2011 р. відмічаємо наявність щільного зв'язку та співпадіння тенденцій взаємозалежності між доходами, витратами та роздрібним товарооборотом з депозитами населення.

Аналізуючи рис. 1.2 виділимо три періоди за рівнем щільності зв'язків між обраними факторами. Перший період – з 2 кварталу 2006 р. по 4 квартал 2007 р. Для цього періоду наявною є схильність населення до формування депозитів, яка стає доволі значущою наприкінці виділеного періоду. Коефіцієнт кореляції показника співвідношення строкових депозитів до депозитів коливається в межах від 0,6 до майже 0,8. Такий щільний зв'язок можна інтерпретувати як фактор довіри населення до банківської системи.

Населення схильне до формування строкових депозитів з метою забезпечення власних майбутніх потреб та отримання додаткових доходів. Коефіцієнти кореляції доходів, витрат і роздрібного товарообороту знаходяться на низькому рівні, що свідчить про відсутність їх прямого впливу на формування депозитів.

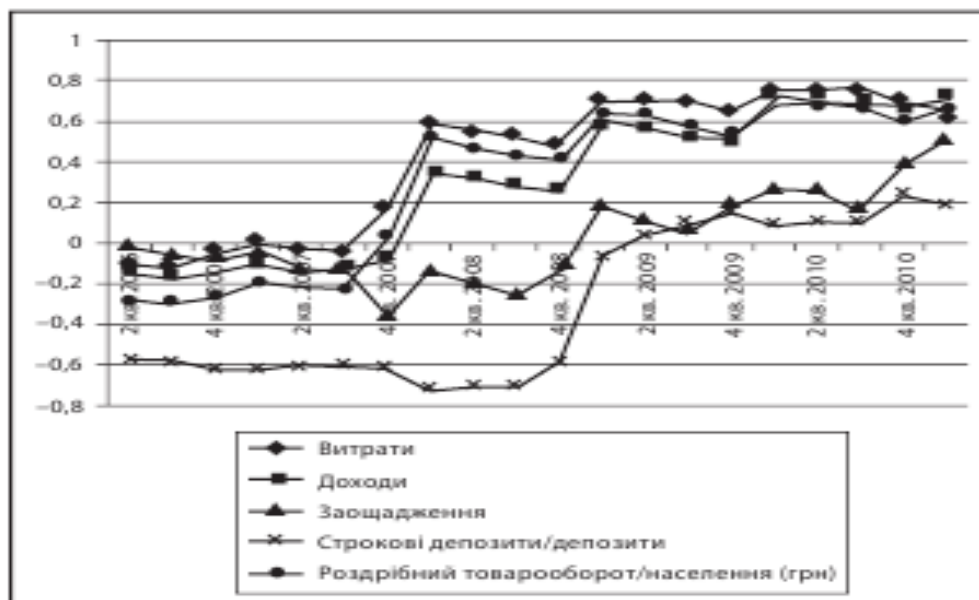

Рис. 1.2 Динаміка коефіцієнтів кореляції взаємозв'язку змінних з депозитами [58]

Побудова рівнянь регресії з використанням різних факторів дослідним шляхом дозволила зупинитися на найбільш адекватній моделі,

де пояснювальним фактором є процентна ставка за депозитами. З урахуванням лагу впливу цього фактора побудована модель (для періоду з 1 кварталу 2005 р. по 4 квартал 2007 р.) має вигляд:

$$DEP = 0,445631 \times (PROC) + 0,122004 \quad (1.1)$$

Хоча модель адекватна (F-statistic 7,157485), а показники значимі, пояснити зміни в прирості депозитів ціновою політикою банків можна лише на 42% (R-squared 0,417164), що не є вирішальним фактором. Рівень процентних ставок формується в банківській системі, і його можна інтерпретувати як фактор активності банків. Процентна ставка пояснила тільки загальний напрямок зміни депозитної бази, а не виступила мотиваційним фактором впливу на ощадну поведінку населення.

Якщо побудувати модель для цього ж періоду, де пояснюючим фактором виступає дохід, отримаємо такий результат:

$$DEP = -0,023942 \times (DOH) + 0,123733 \quad (1.2)$$

Модель неадекватна (F-statistic 0.073869), а зміни доходу не пояснює поведінки депозитів (R-squared 0.007333), Prob 0,79).

У другому період з 4 кварталу 2007 р. по 4 квартал 2008 р. спостерігаємо різку зміну мотивів у поведінці населення, яке виявляється вкрай чутливим до впливу зовнішніх факторів. Девальвація гривні, рейдерські атаки на банки, розгортання світової фінансової кризи негативно вплинули на настрої та очікування населення щодо можливості збереження та нагромадження власних заощаджень. Відбулася зміна пріоритетів населення з можливості отримання доходу від своїх заощаджень до можливості мати у розпорядженні ліквідні активи з метою споживання. Коефіцієнти кореляції доходів, витрат і роздрібного товарообороту у 2 кварталі 2008 р. досягають позитивного значення та стають вирішальними у

формуванні моделі поведінки населення. У той час, як коефіцієнти кореляції заощаджень та строкових депозитів, з проявом загострення кризових явищ, втрачають вирішальний вплив. Населення вилучає грошові кошти з депозитних банківських рахунків та спрямовує їх у роздрібний товарооборот на споживання товарів та послуг.

Третій період з 4 кварталу 2008 р. по 1 квартал 2011 р. відображає, що у суспільстві внаслідок зниження рівня життя населення явно переважають споживчі, а не ощадні настрої. Тенденції напрямів руху доходів, витрат та роздрібного товарообороту співпадають і знаходяться на досить високому рівні, що засвідчує щільний прямий зв'язок. З 2 кварталу 2009 р. спостерігаємо спад недовіри до банківської системи і населення переорієнтовується на формування короткострокових депозитів. Таким чином, можна зробити висновок, що вплив макроекономічних факторів на ставлення населення до зберігання грошей на депозитах проявляється через формування психологічних настроїв та очікувань населення.

Для підтвердження висунутого припущення складемо рівняння регресії для періоду переважання споживчих настроїв з 2 кварталу 2008 р. до 1 кварталу 2011 р.:

$$DEP = 11,05354603 \times (DOH^a) + 0,043026904z \quad (1.3)$$

Для уникнення мультиколінеарності в моделі використано тільки показник доходу, як такий що тісно пов'язаний з більшістю інших показників.

Модель адекватна, оскільки значення F-критерію знаходиться в межах норми: F-statistic 34.37346. Проте сам по собі дохід не пояснює всіх коливань зростання депозитів. Разом з тим, значення R2 (R-squared 0,774640) показує, що на 77% зміни обсягів в банківських депозитах пояснюються розглянутими факторами.

За результатами дослідження виявлено, що серед макроекономічних факторів не можна виділити одного домінуючого чинника, що справляв би за різних економічних умов вирішальний вплив на схильність населення до вкладання коштів на депозитні рахунки. Зі зміною економічної ситуації в країні змінюються фактори, що впливають на рішення населення щодо розміщення заощаджень на банківські депозити. Це дозволяє зробити висновки, що вибір форми нагромадження залежить від психологічних факторів, а рішення індивідуума базується на суб'єктивній оцінці переваг того або іншого виду активів, який на даний момент є бажанішим. Отже, саме психологічні фактори є домінуючими у формуванні ощадної поведінки населення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Державне регулювання діяльності суб'єктів депозитного ринку: ретроспективний аналіз та сучасні реалії

На сучасному етапі розвитку банківської системи в Україні спостерігається різке збільшення навантаження на систему гарантування вкладів, у зв'язку з чим ця система стикнулася із найбільшими викликами й потребує певних змін. Фінансова криза виявила слабкі сторони та потребу в трансформації цієї системи. Зокрема, слід наблизити систему до європейських стандартів, розширити перелік категорій застрахованих вкладників, збільшити гарантовану суму, диференціювати внески учасників Фонду гарантування вкладів відповідно до ризиків їхньої діяльності, забезпечити цьому Фонду здатність повертати від реалізації активів збанкрутілих банків більше коштів, ніж зараз. Для цього потрібні не лише узгоджена робота Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та інших регуляторів фінансового сектору, але й реформа судової та правоохоронної систем.

Система гарантування вкладів – важливий чинник фінансової стабільності економіки держави. Така система захищає вкладників у разі виведення неплатоспроможних банків з ринку банківських послуг та запобігає паніці, що зазвичай призводить до масового відпливу фінансових ресурсів із банківської системи. Про значимість Фонду гарантування вкладів для економічної безпеки банківської діяльності можуть свідчити складові системи економічної безпеки для банків в Україні (табл. 2.1).

Фонди гарантування вкладів існують практично в усіх розвинених державах та нових ринкових економіках (наприклад, такого фонду немає в Новій Зеландії, Грузії та Ізраїлі). Фонди гарантування об'єднані в Міжнародну асоціацію страховиків депозитів (IADI), членом якої є і Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО).

Таблиця 2.1

Складові системи економічної безпеки для банків в Україні [101, с. 165]

Функція	Відповідальний орган
1. Пруденційне регулювання та банківський нагляд	НБУ, окремі аспекти – ФГВФО
2. Кредитор останньої інстанції	НБУ
3. Виведення неплатоспроможних банків з ринку	ФГВФО за рішенням НБУ
4. Страхування депозитів	ФГВФО

У результаті гіперінфляції 90-х років громадяни України втратили грошові заощадження у відділеннях Ощадбанку в сумі 121,9 млрд гривень, у доларовому еквіваленті це становить 184,7 млрд доларів США. За рахунок коштів бюджету України протягом 1997-2003 років із заборгованості в сумі 121,9 млрд. грн. відшкодовані лише 1,46 млн гривень, при запланованих 2,17 млн. грн. Враховуючи, що грошові кошти – це така фінансова матерія, яка не зникає безслідно, а тільки переходить з рук у руки, опосередковуючи обмін цінностей між людьми та організаціями, на сьогодні невідомо, де осіли ці грошові кошти.

Низький рівень запланованого відшкодування втрачених коштів та ще нижчий рівень їх фактичного відшкодування спонукав до втрати довіри громадян України до банківської системи, тому значна частина грошових ресурсів, так необхідних для економіки країни, знаходилася на руках у населення.

Після отримання Україною самостійності до 1997 року повернення вкладів фізичних осіб, розміщених у комерційних банках, не гарантувалося. З метою повернення довіри до банківської системи незалежної України, гарантування повернення вкладів фізичних осіб, захисту прав і законних інтересів вкладників банків 10 вересня 1998 року Президент України підписав Указ «Про заходи щодо захисту прав фізичних осіб – вкладників комерційних банків України» [3]. Відповідно до Указу розроблено та затверджено «Положення про порядок створення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, формування та використання його коштів». З цього часу запрацював Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Через три роки 20 вересня 2001 року Верховна Рада України з метою підвищення економічного захисту громадян прийняла Закон України «Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб», який став законодавчою основою для функціонування Фонду. З метою збільшення гарантій та зміцнення довіри до банківської системи, вдосконалення захисту вкладників фізичних осіб 23 лютого 2012 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб» [92]. Цей Закон значно розширив повноваження Фонду.

З перших днів діяльності «Фонду гарантування вкладів фізичних осіб» максимальний розмір відшкодування коштів, розміщених на депозитних рахунках у банках, встановлений у розмірі 500 гривень. За весь час діяльності Фонду граничний розмір відшкодування коштів змінювався 11 разів і зріс до 200 000 гривень, тобто в 400 разів.

Незважаючи на те, що Фондом гарантування вкладів збільшено граничний розмір відшкодування, не всі кошти відшкодовуються вкладникам.

Банківський сектор є найбільш чутливим до кризових зрушень в економіці, політичних подій, зміни уряду, стихійних лих. Світова фінансово-економічна криза 2007-2010 років похитнула довіру клієнтів до вітчизняної банківської системи, але незважаючи на це протягом 2007-2008 років сума вкладів, кількість вкладників зростала. Відносно багатьох банків було розпочато процедуру банкрутства, тому на початок 2010 року показники по вкладах фізичних осіб зменшилися. Починаючи з 2010 року протягом наступних чотирьох років довіра клієнтів до банківської системи поступово зростала. Після «Революції гідності» в Україні знову знизилась довіра вкладників до банківської системи, про що свідчать дані табл. 2.2.

Найбільша сума вкладів фізичних осіб, кількості вкладників та середній розмір вкладу були станом на 01.01.2014 року. Дані табл. 2.2 свідчать про те, що з 2011 року середній розмір вкладу стабілізувався в межах 8000 грн. За даними національного банку України громадяни більше 50 %

заощаджень зберігають в іноземній валюті, з якої на долари США припадає більше 44 % та на євро – більше 7%.

Таблиця 2.2

Динаміка вкладів, кількості вкладників та середнього розміру вкладів фізичних осіб у комерційних банках України

Дата	Сума вкладів фізичних осіб, млрд грн	Кількість вкладників, млн осіб	Середній розмір вкладу, грн
01.01.2000	3,7	4,6	806
01.01.2007	100,4	24,2	4143
01.01.2008	155,2	29,6	5243
01.01.2009	204,9	34,5	5935
01.01.2010	198,0	31,6	6273
01.01.2011	254,2	32,6	7802
01.01.2012	282,6	35,0	8072
01.01.2013	338,5	44,4	7619
01.01.2014	402,6	47,4	8486
01.01.2015	382,1	46,5	8213
[85] 01.01.2016	362,3	44,7	8104

Станом на 01.01.2016 року заощадження в національній валюті становили 171,2 млрд. грн., в іноземній валюті – 191,1 млрд. грн. Аналізуючи вклади фізичних осіб відмітимо, що сума вкладів фізичних осіб станом на 01.01.2014 року, оцінених в іноземній валюті за офіційним курсом Нацбанку 7,99 гривень за долар США, становила 50,4 млрд. доларів США, станом на 01.01.2016 року сума вкладів, оцінених за офіційним курсом Нацбанку 24,00 грн. за долар США, становила 15,1 млрд. грн., тобто зменшилася в 3,3 разу, незважаючи на те, що зросла мінімальна заробітна плата, середня заробітна плата [85].

На замовлення Фонду гарантування фізичних вкладів осіб за підтримки Програми розвитку фінансового сектору (USAID/FINREP-II) у березні 2015 року здійснене опитування споживачів фінансових послуг щодо системи гарантування вкладів фізичних осіб.

За підсумками опитування зроблено такий висновок: «Ставлення користувачів фінансових послуг до банків як інституцій для зберігання власних коштів сьогодні досить насторожене. Здебільшого банку довіряють лише незначну частину своїх заощаджень. Тільки 18% цільової аудиторії зберігають у банках половину і більше своїх заощаджень. А третина

населення взагалі не користується послугами банків для збереження заощаджених коштів. Серед опитаних віком від 60 років частка тих, хто не тримає заощаджень у банках найвища – 43%». На наш погляд, пояснення таке. Громадяни, старші 60 років, пам'ятають втрати коштів у 90-х роках, які до сьогодні не відшкодовані, тому не бажають ризикувати вдруге. Низька довіра до банківської системи громадян України, старших 60 років, зумовлена пустими обіцянками повернути вклади фізичних осіб, розміщених в Ощадбанку, на депозитні сертифікати тощо за часів Радянського Союзу.

Загальна заборгованість за державними облігаціями, заощадженнями у відділеннях Ощадбанку, страховими внесками СРСР на 1 грудня 2015 року з урахуванням інфляції становила 1373,83 млрд гривень, або 114,52 млрд. доларів США. Виплачено 15,1985 млрд гривень, тобто 1,1% .

Також за результатами опитування з'ясовано: «Депозити мають лише 30 % опитаних. У 27% серед некористувачів банківських рахунків причиною відсутності рахунків є насторожене ставлення до банків».

Кожному вкладнику банку Фонд гарантує відшкодування коштів за його вкладом та відшкодовує кошти в розмірі вкладу, включаючи відсотки, нараховані на день прийняття рішення Національним банком України про віднесення банку до категорії неплатоспроможних, у розмірі загальної суми вкладів, але не більше 200 тисяч гривень.

Фонд надає гарантії на кошти розміщені у готівковій і безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, розміщені вкладниками на умовах договору банківського вкладу, банківського рахунку або через оформлення іменного депозитного сертифіката. Виплати гарантованої суми здійснюється Фондом у національній валюті України.

На сьогодні граничний розмір відшкодування становить 200 000 гривень. У зв'язку з інфляцією, зростанням мінімальної заробітної плати, грошова одиниця України щороку катастрофічно знецінюється, тому, на нашу думку, розмір відшкодування необхідно збільшити (табл. 2.3).

Знецінення граничного розміру відшкодування за депозитними вкладками до комерційних банків [85]

Показники	Станом на початок			
	2013	2014	2015	2016
Гранична сума відшкодування, грн	200 000	200 000	200 000	200 000
Індекс споживчих цін [13]	100,5	124,9	143,3	
Гранична сума відшкодування з урахуванням інфляції, грн	200 000	199 005	159 331	111 187
Мінімальна заробітна плата	1147	1218	1218	1378
Сума відшкодування в еквіваленті мінімальної заробітної плати	174	164	164	145
Офіційний курс долара США [9]	7,993	7,993	15,81	24,00
Сума відшкодування в еквіваленті долара США	25 022	25 022	12 650	8333

Грошова одиниця України протягом останніх трьох років стрімко знецінюється, ку-півельна вартість 200 000 гривень станом на 01.01.2016 року зменшилася. За сьогоднішні 200 000 гривень можна придбати товарів стільки, скільки їх можна було придбати в 2013 році за 111 187 гривень. Також гранична сума відшкодування зменшилася в еквіваленті мінімальної заробітної плати із 174 до 145 мінімальних заробітних плат, в еквіваленті іноземної валюти (доларів США) із 25 022 доларів США станом на початок 2013 року до 8333 доларів на початок 2016 року. Висновок однозначний: захист прав і законних інтересів громадян стосовно коштів, розміщених на депозитних рахунках у комерційних банках за останні роки значно знизився.

Від початку фінансової кризи в Україні до ФГВФО було передано близько 85 неплатоспроможних банків. Фонд виплатив вкладникам цих банків понад 80 млрд. грн. Це непосильне навантаження на українську систему гарантування вкладів, тому ФГВФО вимушений був звертатися по допомогу до уряду та НБУ, позики яких майже повністю компенсували зазначену суму виплат. Сьогодні ФГВФО намагається відшкодувати витрати, зокрема, за рахунок продажу активів збанкрутілих банків.

Відповідно до нових вимог ФГВФО відшкодування коштів (в межах гарантованої суми у 200 000 грн.) розпочинається непізніше, ніж за 20 днів після оголошення банку неплатоспроможним. Таке нововведення разом з іншими, запровадженими протягом останніх років, дещо наблизило українську систему гарантування вкладів до світової практики. Фінансова

криза в Україні значно підірвала довіру населення до банківських установ та створила певні загрози економічній безпеці банківської діяльності. За останній час спостерігалось скорочення кількості та суми вкладів фізичних осіб на фоні незначного зростання середньої суми вкладу, останнє пояснюється інтенсивним зняттям невеликих вкладів у кризу, тоді як зняття великих вкладів було ускладнено через обмеження НБУ (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Показники системи гарантування вкладів в Україні [85]

Дата	Загальна сума вкладів фізичних осіб, млрд. грн.	Кількість вкладників, млн. осіб	Середній розмір вкладу, грн.	Охоплення кількості вкладників*	Охоплення сум вкладів		
					у гривні	у валюті	усі
січень 2014 року	403	47,4	8 486	99,4%	66%	49%	61%
січень 2015 року	382	46,5	8 213	98,7%	57%	40%	55%
січень 2016 року	362	44,7	8 104	98,8%	60%	37%	53%
жовтень 2016 року	378	41,9	9 010	98,6%	59%	40%	54%

Угода про асоціацію України з ЄС передбачає, що протягом чотирьох років потрібно узгодити національне законодавство з Директивою 2014/49/ЄС від 16 квітня 2014 року [37]. Основні її положення повинні стати орієнтиром для трансформації української системи гарантування вкладів в міжнародну систему.

Що стосується суми вкладу, яка гарантована державою, то в Україні вона становить менше 8 000 дол. США в еквіваленті і є однією з найнижчих в Європі. Згідно з Директивою 2014/49/ЄС страхування вкладів здійснюється з суми вкладу до 100 000 євро. Гарантія держави охоплює 98,6% вкладів, що перевищує 90-95%, тобто рівень, рекомендований Радою з фінансової стабільності Великої двадцятки та IADI. Отже, гарантовану суму потрібно підвищувати. Проте таке підвищення повинно відбуватися за графіком, який враховуватиме темпи зростання розмірів депозитів та економічного відновлення. Гарантовані вклади становлять 54% від усіх вкладів в Україні, 83% – у Хорватії, 91% – у Румунії. Але відношення гарантованої суми до ВВП на особу в Україні перебуває на рівні європейських країн, тобто вона відповідає рівню доходів населення.

Депозитні ризики є невід’ємною складовою діяльності банку та виникають при здійсненні банківською установою пасивних операцій. Дострокове вилучення депозитних коштів вкладниками банку, недостатність грошових ресурсів для погашення зобов’язань, навіть у невеликих обсягах, можуть призвести до зниження ліквідності й платоспроможності банківської установи, спричинити паніку серед вкладників та обумовити банкрутство банку. Саме тому реалізація ефективного ризик-менеджменту банку в умовах нестабільного ринкового середовища обумовлює необхідність визначення основних тенденцій у сфері управління депозитними ризиками банку, що дозволить прийняти ефективні управлінські рішення, покликані мінімізувати негативні наслідки депозитного ризику.

Депозитний ризик банку виникає в результаті неочікуваного зменшення його ресурсної, що може бути викликане непередбачуваним частковим або повним зняттям коштів з депозитних та поточних рахунків клієнтів. Депозитний ризик має двосторонній вплив як на банківську установу, так і на власника депозитного вкладу, а також є однією з причин банкрутства банку та втрати вкладником своїх коштів.

Депозитна політика банку має на меті забезпечити банк ресурсами на певний час та за певною ціною. Її здійснення означає рішення двох протилежних завдань: стабільності ресурсної бази і мінімізація витрат з її формування. Ідеальний варіант передбачає ситуацію, коли довгострокові вклади є збалансованими довгостроковими депозитами. В іншому випадку, банк може постати перед проблемою подорожчання ресурсів та отримати збитки від довгострокового вкладення коштів.

Інша форма прояву ризику управління депозитними ресурсами – збитки у вигляді недоотриманих прибутків через необхідність одержати певний відсоток від обсягу ресурсної бази для розрахунково–касового обслуговування. Для банку це активи, що не приносять прибутку, їх розмір залежить від довіри до банку і держави, а також від структури

клієнтури банку. Доцільно також звернути увагу на облік сезонних та місячних коливань. Неабияке значення має також фактор розміщення ресурсної бази. Вважається, що при вкладенні 85% і більше суми депозитів банк проводить ризикову депозитну політику. Національний банк України зменшує цей ризик шляхом введення обов'язкового резервування частини залучених коштів залежно від терміну, на який укладено депозитний договір.

Депозитний ризик є передумовою виникнення ризику ліквідності банку. Непередбачуване вилучення депозитних коштів призводить до зниження фінансової стійкості та можливості банку швидко та в повному обсязі виконувати власні зобов'язання. Підтвердженням цього є ситуація, що склалася в банківському секторі України в період з 2013 року по 2017 рік.

У цей період мало місце скорочення ресурсної бази банків через значний відтік депозитів домогосподарств, який був зумовлений зниженням реальних доходів населення, фінансовою та геополітичною невизначеністю в державі. Значна частка коштів була знята з депозитних рахунків, що посилювало вплив депозитного ризику на платоспроможність та стійкість банків. За 2014 рік банки України втратили третину депозитного портфеля, подібне явище істотно знизило платоспроможність окремих з них та зумовило запровадження НБУ тимчасової адміністрації та ліквідації 33 банків. У 2016 р. банківська система кількісно скоротилася на 44,4%, з ринку були виведені більш ніж 80 банківських установ. Станом на 01.09.2017, за даними НБУ, кількість діючих банків в Україні склала 88 установ. Такі події негативно вплинули на ліквідність банківської системи країни та посилили недовіру вкладників, як результат, підвищили рівень депозитного ризику та його негативний вплив на ліквідність та фінансову стабільність банківських установ країни.

Розвиток ринку депозитних послуг України в період 2013-2017 рр. характеризувався тенденцією посилення панічних настроїв серед клієнтів та недовіри до банківських установ, що спричинило переливання коштів з

однієї установи в іншу. У результаті цього вкладники все частіше віддавали перевагу вкладам в іноземних банках або за кордоном.

В період з 2013 по 2015 р. банківська система втратила 10% депозитного портфеля населення, що свідчить про високий депозитний ризик банківських установ у цей період та втрату довіри до банків з боку населення.

Розподіл коштів фізичних і юридичних осіб у депозитному портфелі банків у період 2013-2017 рр. значно змінився (рис. 2.1). У 2017 р. обсяги залучених банками коштів бізнесу майже зрівнялися з обсягами коштів населення, тоді як чотири роки тому вони в 1,7 разу були менші ніж обсяги коштів фізичних осіб [8].

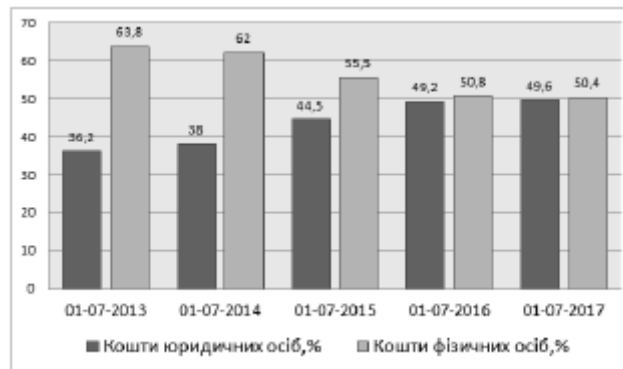

Рис. 2.1. Частка коштів фізичних та юридичних осіб у загальному обсязі депозитних ресурсів банків України у 2013-2017 рр., % [79]

Структура депозитів за терміном дії у 2016 р. повільно зміщується у бік вкладів, розміщених на довший термін, проте у структурі зобов'язань банків досі домінують короткострокові вклади. 68% коштів населення становлять депозити на вимогу і терміном до одного року. Поступово зростає середній термін дії вкладів населення. Частка нових депозитів строком понад шість місяців зросла з 23% у грудні 2015 р. до 29% у вересні 2016 р., що сприятиме зміцненню ліквідності банківських установ і створить базу для розширення середньо- й довгострокового кредитування економіки (рис. 2.2).

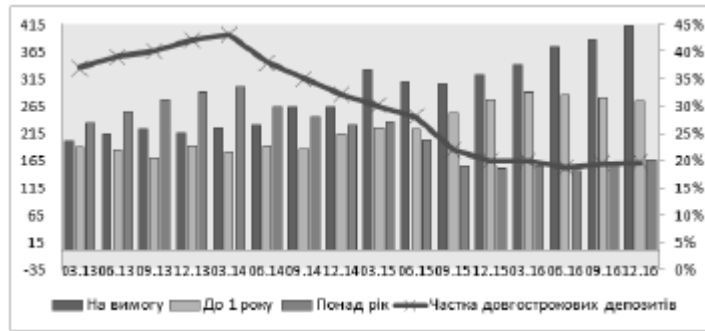

Рис. 2.2. Динаміка і структура депозитних ресурсів банків України за строками залучення коштів у період з 2013 по 2016 рр., млн грн.[79]

Для стабілізації ситуації, що склалася в банківському секторі України за період з 2013 по 2017рр., НБУ вжив низку заходів з ліквідації неплатоспроможних банків, підвищення банківських нормативів тощо. Зокрема, внесено зміни до законодавчих актів, котрі регулюють умови повернення строкових депозитів. Таке регулювання депозитних операцій дозволить банкам знизити депозитний ризик, адже банк зможе використовувати залучені ресурси протягом усього строку, на який було укладено депозитний договір [9].

Більшість банків вже застосували норми Закону й увели заборону на дострокове зняття коштів, і за такими вкладами ставка у середньому на 2-5% вища, ніж за вкладами з можливістю дострокового зняття. Підвищуючи відсоткові ставки за депозитами банки, намагаються привабити клієнтів та збільшити обсяг залучених ресурсів, однак наражаються на процентний ризик за депозитами.

Частка валютних вкладень у депозитному портфелі фізичних осіб у 2013-2017 рр. коливалася в межах 42,7-55,6% (рис. 2.3) Це свідчить про бажання вкладників захистити власні заощадження від значної девальвації національної валюти.

Тенденція збільшення частки валютних вкладів при подальшій девальвації гривні підвищує депозитні ризики і ризик ліквідності банків, а також ризик збільшення навантаження на ФГВФО у разі визнання банку

неплатоспроможним, адже компенсаційні виплати з Фонду здійснюються у національній валюті.

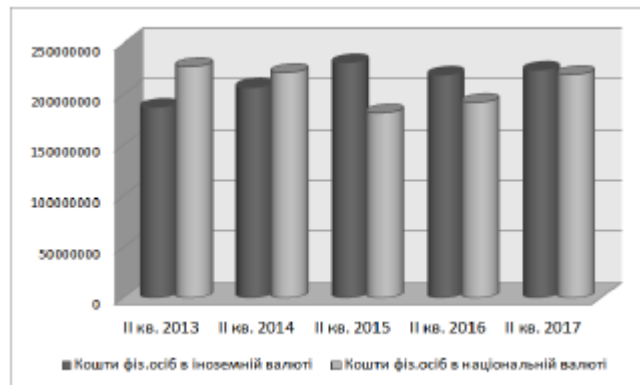

Рис.2.3. Валютна структура коштів фізичних осіб в банках України станом на 2 квартал 2013-2017 рр, грн. [79]

У депозитному портфелі банків України частка коштів юридичних осіб в іноземній валюті в 2016 року зросла на 11,4% (рис. 2.4). У цілому, протягом аналізованого періоду спостерігається поступове зростання обсягів вкладів юридичних осіб як в іноземній, так і в національній валютах.

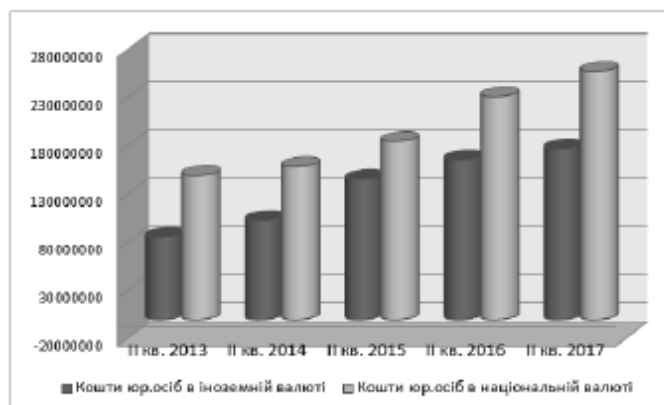

Рис. 2.4. Валютна структура коштів юридичних осіб у банках України станом на 2 квартал 2013-2017 рр., грн.[79]

Рівень депозитного ризику банку залежить від великої кількості внутрішніх та зовнішніх факторів, серед яких, депозитна політика банку, кількість вкладників банківської установи, їх ситуативна поведінка, співвідношення як коротко- й довгострокових вкладів, так і валютних вкладів та вкладів у гривні, стабільність банківської системи в цілому, рівень доходів населення тощо. Саме це й обумовлює складність прогнозування та управління депозитним ризиком банку.

Основними проблемами, що виникають у процесі управління депозитними ризиками банку, є:

- втрата довіри клієнтів до банківських установ на тлі нестабільної ситуації в банківському секторі та постійних процесів його реформування;

- складність прогнозування поведінки вкладника й передбачення можливих причин дострокового вилучення коштів або зміни банківської установи для обслуговування;

- відсутність можливостей урахування зовнішніх факторів формування депозитних ризиків, через використання існуючих моделей прогнозування рівня депозитного ризику банку, що базуються на аналізі середньоденних залишків депозитних коштів на рахунках;

- складність урахування сезонних факторів виникнення депозитних ризиків при їх прогнозуванні.

- Основними шляхами підвищення ефективності управління депозитними ризиками банку в умовах неможливості впливу на зовнішні чинники їх формування мають стати такі заходи:

- створення банківською установою злагодженої системи контролю, планування та прогнозування обсягу залучених депозитних ресурсів;

- розроблення інноваційних, синтезованих депозитних продуктів, які дадуть змогу банку привабити нових клієнтів і повернути довіру вкладників. Зарубіжний досвід показує, що одним з таких продуктів може стати структурований депозит, котрий не лише гарантуватиме повернення всього обсягу вкладених коштів, а й урахуватиме вплив інфляції на дохід вкладника та матиме значно вищу відсоткову ставку за звичні депозитні послуги. При цьому, банківська установа зобов'язується більшу частку залучених коштів вкладати в високонадійні фінансові інструменти, які мають фіксований дохід;

- ефективне матеріальне та моральне стимулювання працівників банку, що допоможе активізувати роботу з клієнтами та наростити обсяги залучених депозитних ресурсів;
- впровадження якісно нових регулятивних заходів з боку держави, щодо страхування депозитів. Наприклад, розширення джерел формування фінансових ресурсів ФГВФО, що дозволить підвищити розмір відшкодування за вкладами;
- удосконалення законодавчої бази у сфері сек'юритизації активів і рефінансування банківських установ;
- підвищення прозорості управління та діяльності банківських установ.

2.2. Особливості кон'юнктури сучасного депозитного ринку

Ефективна діяльність будь-якого ринку залежить від ряду показників і факторів як на мікро- так і на макрорівнях. Депозитний ринок є невід'ємною динамічною системою фінансового ринку в цілому. Тому всі процеси пов'язані із структурними змінами економічних показників в рамках всієї фінансової системи неодмінно вплинуть на стан окремих її складових і навпаки.

Загальна ситуація на ринку, яка склалася впродовж конкретного періоду часу, розгалужена система взаємовідносин між його учасниками, набір економічних показників та індексів ефективності роботи суб'єктів ринку, а також багато інших складових елементів, від яких залежить ефективність ринкового функціонування визначають кон'юнктуру даного ринку.

Кон'юнктура депозитного ринку – це система поточних умов та динамічних змін у характеристиках розвитку депозитного ринку, які під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів формують співвідношення між попитом та пропозицією, рівноважну ціну, а також конкуренцію між суб'єктами ринку.

Оскільки об'єктом депозитного ринку є тимчасово вільні фінансові ресурси фізичних і юридичних осіб та недепозитних інститутів, то під час розгляду кон'юнктури даного ринку саме ці ресурси лежатимуть в основі визначення таких показників як попит, пропозиція, рівноважна ціна і конкурентне середовище.

В загальному значенні під ринковою пропозицією ми розуміємо такий обсяг товарів чи послуг, який виробники хочуть і можуть поставити на ринок за певною вигідною для них ціною у визначений період часу [8]. У даному випадку при дослідженні кон'юнктури депозитного ринку в якості товару виступатимуть тимчасово вільні фінансові ресурси фізичних, юридичних, депозитних і недепозитних інститутів, які є нібито виробниками даного досить специфічного товару. Тимчасово вільні фінансові ресурси суб'єктів депозитного ринку – це та частка їхнього доходу, яка залишилась після всіх поточних витрат і яку вони готові надати у користування іншим фінансовим інститутам з метою отримання майбутньої вигоди. Іншими словами, це не що інше як заощадження. Сам термін «заощадження» є динамічною категорією, оскільки її дослідженням займається вже не одне покоління економістів: як вітчизняних (Т. О. Кізима, О. З. Ватаманюк, Н. Дорофєєва, А. Ю. Рамський, Т. Єфременко та ін.), так і зарубіжних (Дж. Кейнс, А. Сміт, Д. Рікардо, П. Самюелсон, Дж. Сломан, Е. Дж. Доланд, Д. Ліндсей, Б. В. Ракитський, Ю. І. Кашин та ін.). У зв'язку із цим тлумачення поняття «заощадження» пройшло ряд модифікацій від «заощадження – це дохід, який домашні господарства (і компанії) прагнуть не витратити, а відкласти на майбутнє» за Дж. Сломаном «заощадження – частина доходів населення, яка залишається після сплати обов'язкових платежів та здійснення поточних споживчих витрат і яку члени домашніх господарств вкладають передусім у фінансові (рідше – нефінансові) активи з метою отримання майбутніх доходів або відкладають (виводять на певний період часу з особистого користування) з метою задоволення майбутніх потреб» за Т. Кізимою. Проте в одному і

в іншому випадках заощадження є тим активатором, який, потрапляючи на ринок, змушує його працювати.

Під час формування заощаджень люди керуються певними мотивами. Зокрема Дж. Кейнс пропонує виділяти вісім основних мотивів:

- мотив життєвого циклу (забезпечення майбутнього існування у разі виходу на пенсію чи отримання вищої освіти);
- мотив міжчасового заміщення (дохід у формі відсотка);
- мотив підприємництва (страхування фінансових операцій);
- мотив незалежності (відчуття свободи дій у майбутньому);
- мотив жадібності (нагромадження заради нагромадження);
- мотив спадку (майбутній добробут наступних поколінь);
- мотив підвищення життєвого рівня ;
- мотив «на чорний день» у випадку непередбачуваних витрат.

Особливістю виділених мотивів є те, що вони більше підходять саме для населення. І хоча саме воно складає основу формування депозитної ресурсної бази, варто також брати до уваги і заощадження інших суб'єктів депозитного ринку: заощадження юридичних осіб, недепозитних і депозитних інститутів, держави. Тому запропонований список мотивів до заощадження, що визначає пропозицію на депозитному ринку можна дещо змінити і виділити три основні мотиви:

- дохідність;
- ризикованість;
- ліквідність (легкість переведення заощаджень в готівкову форму).

Схема процесу формування пропозиції на депозитному ринку представлена на рис. 2.5.

Ефективна діяльність окремого банку і банківської системи в цілому в першу чергу залежить від ресурсної бази, яка є в його розпорядженні.

Банківські ресурси включають в себе як власні кошти банку, так і залучені або запозичені від населення та інших суб'єктів фінансового ринку.

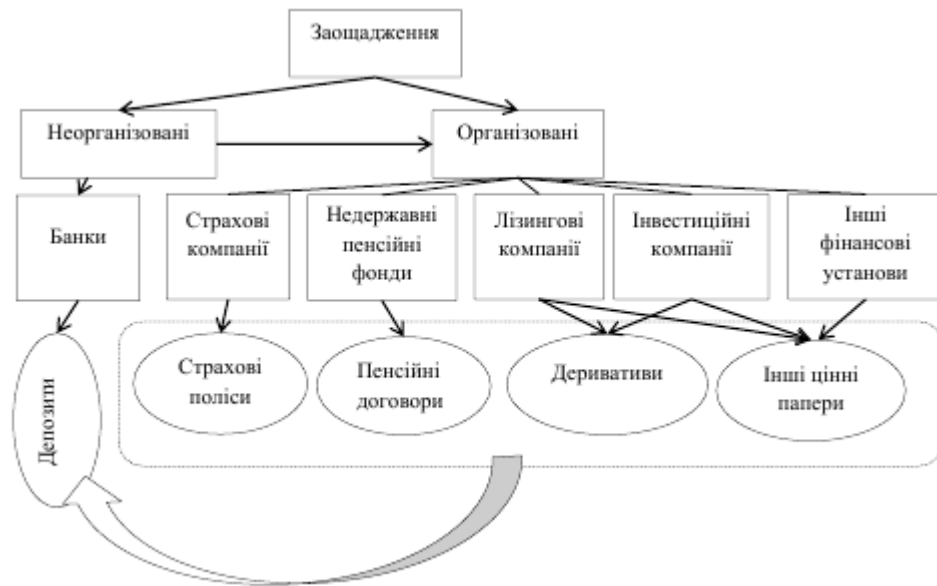

Рис. 2.5. Схема процесу формування пропозиції
на депозитному ринку[62, с. 123]

Незалежно від періоду економічного розвитку країни в загальній структурі ресурсної бази банку завжди переважали залучені ресурси, зокрема депозитні. Банки, виступаючи в ролі ключових активних суб'єктів депозитного ринку, реалізують свою інтереси відповідно до функціонування всього ринку.

Оскільки між обсягом залучених банківських депозитів і активністю його діяльності існує прямий зв'язок, банки повинні запроваджувати ряд заходів для того, щоб оптимізувати власні витрати пов'язані із залученням фінансових ресурсів. Така місія покладена на депозитну політику банку.

Депозитна політика банку – це комплекс заходів банку з формування портфеля депозитних ресурсів (депозитного портфеля), різноманітних форм і методів здійснення цих заходів, визначення конкурентних позицій на даному сегменті ринку і забезпечення стійкості та надійності ресурсної бази [59]. Дане визначення розкриває суть депозитної політики в її широкому значенні. У вузькому – під депозитною політикою розуміється стратегія і тактика банку в питанні організації депозитного процесу так, щоб забезпечити його ліквідність [6]. Кожен банк самостійно обирає і формує для

себе ті заходи, які складають його депозитну політику, тобто немає однієї універсальної депозитної політики, яка підійшла б для всіх банків однаково. Проте існують основні етапи формування депозитної політики, які можуть лежати в основі її організації для будь-якого банку. Отже, банк під час розробки депозитної політики повинен виконати наступні етапи:

- 1) визначитись зі своєю позицією на депозитному ринку;
- 2) сформулювати мету і завдання депозитної політики;
- 3) розподілити зобов'язання щодо створення депозитної політики банку між працівниками відповідних структурних підрозділів;
- 4) розробити методи і моделі поведінки банку на депозитному ринку;
- 5) підготувати програму подальшого розвитку банку;
- 6) організувати контроль за процесом впровадження депозитної політики і, за потреби, внести деякі корективи в неї.

Якщо банк повністю ігнорує процес розробки депозитної політики або допускає грубі помилки під час виконання одного із її етапів, він наражається на небезпеку втрати своєї економічної конкурентоспроможності і тим самим потерпіти краху своєї подальшої діяльності.

Депозитна політика банку є оптимальною тоді, коли вона задовольняє наступним вимогам [58]:

- диверсифікація залучених ресурсів банку з метою мінімізації ризику;
- нерозривність між депозитними, кредитними та іншими операціями банку, що гарантуватиме його фінансову стійкість;
- сегментація депозитного портфеля банку за різними критеріями;
- конкурентоспроможність банківських депозитних продуктів;
- індивідуальний підхід до різних категорій та груп клієнтів;
- підтримувати ліквідність банку.

Крім того, розширення спектру депозитних продуктів та послуг, які пропонує банк на ринку в конкретний період часу, також відіграють значну роль в процесі залучення депозитних ресурсів. Розширивши

деPOSITну продуктову лінію, банк зможе охопити ширше коло його потенційних клієнтів. Отже, як бачимо, депозитна політика банку відіграє ключову роль у формуванні його стратегії відносно різних ринків, їхніх сегментів, визначення обсягів і структури депозитів, що, у свою чергу, забезпечує його ресурсну базу.

Співвідношення між попитом і пропозицією, яке встановлюється на ринку певного товару, завжди прагне до рівноваги. У протилежному випадку, коли порушується баланс між ними, може виникнути несприятлива ринкова ситуація із затяжними негативним наслідками для всіх суб'єктів ринку.

Рівноважна ціна виступає тим індикатором, який характеризує ступінь залежності між попитом і пропозицією. Знаючи цю ціну, можна говорити на якому етапі розвитку перебуває економіка.

Під час розгляду кон'юнктури депозитного ринку в ролі рівноважної ціни виступає відсоткова ставка на депозити. Це така ціна, яку, з одного боку, банк готовий заплатити суб'єктам депозитного ринку за використання розміщених ними фінансових ресурсів, а з іншого – ціна, за якою суб'єкти депозитного ринку згодні розмістити свої ресурси в банку. Визначення рівноважної ціни на депозити є проблемою «Номер 1» для банку під час формування його депозитного портфеля. Комерційний банк виступає нібито в ролі арбітра, який повинен врахувати всі сторони проблеми перш ніж запропонувати її вирішення. Можна виділити три основні чинники, що впливають на встановлення ціни на депозити (рис. 2.6).

Звичайно, під час визначення ціни на депозити можуть з'являтися набагато більше різних чинників, але, на нашу думку, чинники, представлені на рис. 1.9 відіграють вирішальну роль в даному процесі. Банк повинен постійно маневрувати між підвищенням власної вигоди і вигодою держателя фінансових ресурсів.

Рис. 2.6. Структура основних чинників, які визначають ціни на депозити [41, с. 140]

В той же час дешевші депозитні ресурси залучаються на короткостроковий термін, на відміну від дорогих, і сприяють нарощенню рентабельності банку, проте також сприяють зниженню рівня його ліквідності. Тому рекомендується формувати депозитний портфель таким чином, щоб співвідношення між дорогими і дешевими депозитним ресурсами було приблизно 50% на 50% [48].

Активізація ролі банківського сектору на депозитному ринку свідчить про його здатність ефективно діяти на кредитному і валютному ринках й тим самим здійснювати позитивний вклад в роботу фінансового ринку загалом.

Кон'юнктурні ринкові процеси задають темп економічному розвитку і без внутрішньої конкуренції між суб'єктами ринку він буде неможливим. На депозитному ринку в умовах постійної конкуренції діють обидві сторони:

- власники депозитних ресурсів, які конкурують між собою за можливість якомога ефективніше (вигідніше) розмістити їх на депозитному ринку;
- депозитні інститути, які зацікавлені в залученні максимальної кількості депозитних ресурсів та виборі ефективних напрямків їх подальшого розміщення.

Оскільки нарощення в депозитному портфелі лише дорогих депозитних ресурсів, які б заохочували вкладників вигідним відсотковими ставками, може призвести до втрати ним своєї ліквідності

Сьогодні відбувається постійна боротьба між банками за клієнта. Поява все нових і нових банків змушує вже існуючі знаходити більш прогресивні методи залучення вкладників. Тепер не достатньо просто запропонувати вигідну відсоткову ставку на депозити. Потрібно якісно змінити процес залучення депозитних ресурсів. Така місія покладається на банківський менеджмент. Банківський менеджмент – це сукупність управлінських ідей, засобів і дій, які ґрунтуються на загальних принципах менеджменту, але застосовуються у специфічній галузі фінансових послуг [10, с. 15]. До нецінових шляхів підвищення рівня конкуренції банку на депозитном уринку можна віднести:

- розширення спектру депозитних продуктів і послуг;
- перехід до більш індивідуального підходу в обслуговуванні клієнта;
- надання клієнту можливості самостійно обрати для себе умови розміщення фінансових ресурсів;
- паралельна пропозиція інших банківських послуг, які б могли бути корисними для вкладника;
- впровадження системи пільг і заохочень для існуючих та нових вкладників;
- запровадження інноваційних технологій, які б спростили процес обслуговування клієнта в банку;
- проведення якісної рекламної кампанії.

Окрім перерахованих способів підвищення конкурентного рівня банку особливу роль для клієнта відіграє загальна оцінка якості його роботи, зокрема, така характеристика, як його надійність. У вітчизняному законодавстві не виділяється окремо поняття «надійності банку», проте співробітники НБУ використовують його під час оцінювання діяльності

банків і мають на увазі під ним його спроможність виконувати взяті на себе зобов'язання перед клієнтами. На депозитному ринку надійність банку визначається як його здатність гарантувати вкладнику збереження повної вартості розміщених ним ресурсів, вчасне нарахування відсотків і можливість в будь-який момент отримати свої кошти назад, якщо це не суперечить депозитній угоді. Отже, чим надійніший банк, тим привабливіший він для вкладників і, як наслідок, вища його конкурентоспроможність. Розглянувши всі складові частини, які визначають кон'юнктуру депозитного ринку, можна представити її схематично на наступному рисунку (рис. 2.7).

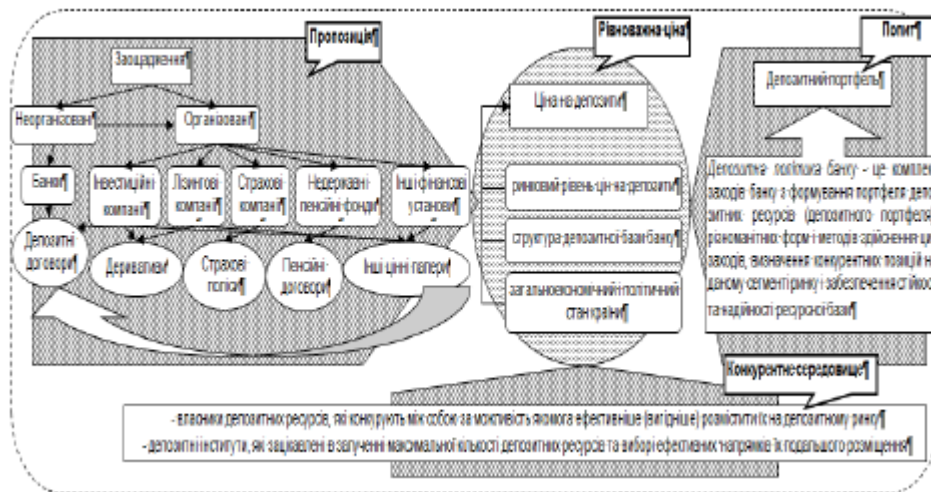

Рис. 2.7. Схематичне зображення кон'юнктури депозитного ринку [38, 74]

Кон'юнктура депозитного

ринку слід визначати з урахуванням двох підходів:

1) статичного, в межах якого вивчаються основні структурні елементи кон'юнктури депозитного ринку (попит, пропозиція, рівноважна ціна (ставка відсотку за депозитами) та конкуренція) на певну звітну дату або протягом відповідного етапу кон'юнктурного циклу;

2) динамічного, в межах якого кон'юнктура депозитного ринку досліджується через вплив факторів (мікро-, макро- та мезорівнів) на кількісні та якісні характеристики динаміки змін кожного зі структурних елементів кон'юнктури депозитного ринку, тобто враховується фактор часу. Крім того, також необхідно враховувати вплив специфічних факторів, які

визначаються безпосередньо особливостями розвитку вітчизняної банківської системи.

4. За результатами узагальнення підходів щодо визначення понять «кон'юнктура», «кон'юнктура ринку» та «кон'юнктура фінансового ринку» було запропоновано визначення кон'юнктури депозитного ринку як системи поточних умов та динамічних змін у характеристиках розвитку депозитного ринку, які під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів формують співвідношення між попитом та пропозицією, рівноважну ціну, а також конкуренцію між суб'єктами ринку. Під попитом розуміється сукупний депозитний портфель, під пропозицією – заощадження фізичних та юридичних осіб, ринкова ціна при цьому відповідає середньозваженій депозитній ставці.

2.3. Вплив макросередовища на банківські стратегії залучення депозитів

Для забезпечення стабільного і надійного функціонування банків в Україні важливу роль відіграє формування науково обгрунтованої банківської політики, основним елементом якої є депозитна політика. Це пов'язано з тим, що значна частина банківських ресурсів створюється саме у процесі проведення депозитних операцій.

Депозитна політика являє собою складне економічне явище. Її можна трактувати за трьома напрямками. За суттю депозитна політика – це стратегія і так-тика банку в частині організації депозитного процесу. За діяльністю – це комплекс заходів, що має на меті забезпечення ліквідності банку. За оформленням – це документ, детальний план, керівництво до дій щодо залучення банківських ресурсів.

Зміст депозитної політики проявляється в забезпеченні стабільності і стійкості банківської установи, її рентабельності, ліквідності і надійності, а також адекватності її діяльності потребам клієнтів.

Актуальність та практична значущість цього питання пояснюється тим, що, якість депозитної політики будь-якого банку залежить е першу чергу від

вибору прийнятних методів управління факторами, що впливають на формування депозитних ресурсів.

У процесі огляду наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених було встановлено, що на формування депозитних ресурсів банку впливає багато різних факторів, які неоднакові за тривалістю дії; характерами прояву; особливостями впливу та виникнення; можливістю регулювання; ступенем корисності тощо.

Найбільшого розповсюдження в системі фінансового менеджменту банку отримала класифікація факторів, які впливають на формування депозитних ресурсів за джерелами походження, тобто на внутрішні та зовнішні. Це пояснюється такими положеннями.

По-перше, будь-який банк при розробленні депозитної політики враховує вплив факторів на формування депозитних ресурсів.

По-друге, внутрішні фактори формування депозитних ресурсів банку залежать від банківської політики, і їхнім впливом банк може управляти.

По-третє, впливати на зовнішні фактори формування депозитних ресурсів банк не в змозі. Він може прогнозувати їхню поведінку та має адаптуватися до їхньої дії.

Для досягнення мети в роботі було поставлено такі завдання:

- визначити склад внутрішніх факторів формування депозитних ресурсів банку;
- з'ясувати склад зовнішніх факторів формування депозитних ресурсів банку.

Щодо вирішення першого завдання дослідження був проведений критичний огляд підходів науковців щодо складу факторів, які впливають на процес формування і управління депозитними ресурсами. Так, О. І. Білик [17] стверджує, що на формування депозитних ресурсів банку впливають такі внутрішні фактори, як фактичний розмір капіталу; імідж банку на ринку депозитних внесків і поточних рахунків; ефективність маркетингової, особливо конкурентної політики банку; кваліфікація

персоналу, у тому числі культура обслуговування клієнтів; технології, що використовуються банком, та їх відповідність потребам наявних і потенційних клієнтів; широта номенклатури послуг, що надаються клієнтам у процесі обслуговування їх поточних, депозитних й інших рахунків; фінансові можливості щодо оплати залучених коштів, обумовлені ефективністю їх подальшого розміщення; цінова політика банку; маркетингова стратегія банку; стабільність клієнтської бази банку.

На думку Власенко О. О., найвагомими внутрішніми факторами, що впливають на формування депозитних ресурсів банку, є облікова ставка Національного банку України; норматив обов'язкового резервування; конкуренція банків; податкове законодавство; економічні нормативи діяльності банків; система гарантування вкладів; стан і тенденції розвитку фінансового ринку; збільшення доходів населення (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Склад і характеристика внутрішніх факторів формування депозитних ресурсів банку [50, с. 51]

№	Фактор	Характеристика
1	Облікова ставка Національного банку України	Є орієнтиром для встановлення відсоткової ставки за депозитами та кредитами
2	Норматив обов'язкового резервування	Впливає на обсяги залучених ресурсів за видами і за валютами у зв'язку з різною нормою резервування, а також на суму вільних кредитних ресурсів
3	Конкуренція банків	Змушує банки розробити нові схеми, методи і підходи в роботі з клієнтами щодо залучення депозитів
4	Податкове законодавство	У 2015 р. планується введення 5% податок на нараховані відсотки за депозитами. У зв'язку з цим обсяг строкових депозитів може зменшитися
5	Економічні нормативи діяльності банків	Обсяг депозитів впливає на розрахунок ліквідності банку (миттєвої, короткострокової та загальної)
6	Система гарантування вкладів	Гарантує компенсацію депозиту, у визначеній сумі, за неплатоспроможності банку. Це підвищує довіру до банку з боку населення
7	Стан і тенденції розвитку фінансового ринку	Впливає як у частині залучених коштів, так і у частині розміщення коштів. Визначає кредитний потенціал банку і заодно розмір банківського прибутку
8	Збільшення доходів населення	Приводить до збільшення депозитних вкладень за умов відсутньої альтернативи інвестування коштів

Неізвестна О. В. [73, с. 4] вважає, що формування депозитних ресурсів банку, насамперед, визначається ефективністю депозитної політики; наявністю чітко визначеної стратегії його поведінки на ринку депозитних ресурсів; рівнем маркетингових досліджень цього сегмента ринку банківських послуг і рівнем кваліфікації менеджменту банку; досконалістю

політики збуту депозитних послуг, комунікаційної політики їх просування на ринок, організаційної структури банківської установи тощо.

До внутрішніх факторів формування депозитних ресурсів банку Данилова Т. Н.[34, с. 7] відносить недовіру населення до більшої частини банків країни та їх регіональних структур; недоброчесну рекламу банківських депозитів; неякісний банківський менеджмент; наявність шахрайства з боку банківського персоналу тощо.

Зайцев О. [49, с. 77] підкреслює, що формування депозитних ресурсів банку залежить від стабільності депозитів; спектру банківських послуг; цінової політики; клієнтури банку; кваліфікації і досвіду персоналу банку; обсягу витрат банку на реалізацію депозитної політики.

Вважаємо за необхідне внутрішні фактори, що впливають на формування депозитних ресурсів банку, згрупувати у певні групи. Це дозволить визначити конкретні проблеми в депозитній діяльності банку; з'ясувати конкретні напрями підвищення її ефективності; виявити конкретні способи, методи, прийоми, напрями підвищення її ефективності; виявити конкретні способи, методи, прийоми та інструменти забезпечення стабільності та розвитку клієнтської бази щодо залучення депозитних ресурсів тощо. Тобто це сприятиме вдосконаленню системи управління депозитними ресурсами банку в умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища.

Так, наприклад, до першої групи факторів формування депозитних ресурсів банку «Фінансова стійкість» було віднесено такі фактори, як: фактичний розмір капіталу; відповідність фактичних показників банківської діяльності економічним нормативам; якість банківського менеджменту.

Визначено, що до другої групи факторів формування депозитних ресурсів комерційного банку «Депозитна політика» належать такі фактори, як: номенклатура депозитних послуг; цінова політика та витрати щодо надання депозитних послуг; облікова ставка Національного банку України; норматив обов'язкового резервування депозитів; стабільність клієнтської

бази щодо збереження грошових коштів; маркетингова політика та стратегія щодозалучення депозитів; технології, які використовуються в банківській діяльності щодо надання депозитних послуг.

Достатньо очевидно, що доходи населення; рівень його довіри до ринку депозитних послуг; податок з нарахованих доходів за депозитами; стан і тенденції розвитку банківського ринку є зовнішніми факторами формування депозитних ресурсів комерційного банку, і їхнім впливом останній управляти не в змозі. Він лише може прогнозувати їхню поведінку та деякою мірою адаптуватися до їхньої дії в умовах мінливості та невизначеності ринкового середовища.

Не менший науково-практичний інтерес представляє і полеміка вчених щодо складу зовнішніх факторів формування депозитних ресурсів банку. З.М.Васильченко до зовнішніх факторів, що впливають на формування депозитних ресурсів банку, відносить рівень конкуренції в банківській сфері; поточну кон'юнктуру ринку; регулювання з боку НБУ; стан грошово-кредитної системи; рівень інфляції; нормативно-правову базу оподаткування, валютних операцій, антимонопольного законодавства; рівень доходів населення; рівень розвитку окремих галузей, регіонів.

Дмитрієва О. А. [40, с. 20] стверджує, що формування депозитних ресурсів банку суттєво залежить від рівня доходів домашнього господарства, але в реальну дію зміни попиту все ж таки вступали так звані фактори його ощадної поведінки, основними з яких є схильність індивіда до ризику; знання основних фінансових інструментів; проінформованість про можливі вкладення; досвід фінансової поведінки у минулому; рівень довіри до різних фінансових інститутів та інструментів захисту їх з боку держави; оцінка поточної ситуації в країні й уявлення про її можливі зміни в майбутньому.

На думку Гузова К. О. [33, с. 18], на формування депозитних ресурсів банку впливає загальний стан не тільки економіки країни, а й регіону, в якому банк здійснює свою діяльність. Це стосується зовнішніх

ризиків, не пов'язаних з роботою банку або його клієнта. Очевидно, що в умовах кризової економіки банківська система не може бути сильною. Вона випробовує на собі всі тяготи інфляції, кризи неплатежів, бюджетного дефіциту, падіння ВВП тощо.

При цьому Гузов К. О. [33, с. 19] зазначає, що кожен банк визначає власну депозитну політику, з огляду на економічну, політичну, соціальну ситуацію в регіоні. Якщо банк не має власної депозитної політики або має депозитну політику невисокої якості, або не зміг довести її основні положення до відома конкретних виконавців, ставлячи тим самим під сумнів можливість її реалізації, сукупний ризик його банківської діяльності значно підвищується.

Мамонтов А. [65, с. 32] виділяє такі зовнішні фактори формування депозитних ресурсів банку, як: стан фінансового ринку; рівень інфляції; ризики; попит на банківські послуги; рівень банківської конкуренції; політика НБУ і Мінфіну України; регіональна специфіка; стан соціального середовища.

Стрілець Т. М. серед зовнішніх факторів формування депозитних ресурсів банку виокремлює нестабільність економіки та політичної ситуації в країні; високу інфляцію та швидке знецінення грошей, у тому числі й на строкових депозитах; постійне зменшення рівня доходів абсолютної більшості населення; наявність фінансових інструментів з більшою привабливістю; високі ризики довгострокового вкладання коштів; постійні зміни щодо вітчизняного законодавства, у тому числі того, що регулює депозитний ринок країни.

Трегуб Д. В. [111, с. 140] вважає, що формування депозитних ресурсів банку залежить від розвитку банківських технологій; рівня відсоткових ставок та універсалізації банку (табл. 2.6).

Автори робіт [20, 31, 35, 50, 76] відмічають, що на формування депозитних ресурсів банку впливають такі фактори, як: державна політика, спрямована на забезпечення політичної стабільності та сталого розвитку

національної економіки, запобігання кризових ситуацій; рівень інфляції, процентні ставки на депозитні послуги, безробіття, економічний розвиток та інфраструктура регіонів; розвиток банківської системи; рівень довіри населення до банків і ступень його проінформованості про банківську діяльність; демографічна ситуація в країні.

Таблиця 2.6

Склад і характеристика зовнішніх факторів формування депозитних ресурсів банку за [11, с. 140]

№	Фактор	Характеристика
1	Розвиток банківських технологій	Поява глобальних комунікацій, комп'ютеризація, розвиток дистанційного обслуговування ліквідує територіальну прив'язку клієнта банку
2	Рівень відсоткових ставок	Депозити мігрують з банку в банк за більш вигідними відсотковими ставками
3	Універсальність банку	Орієнтація банку на надання широкого спектру банківських послуг

Зовнішні фактор, що впливають на формування депозитних ресурсів банку, можна згрупувати в чотири групи: економічні, політичні, технологічні та соціально-культурні.

До економічних факторів формування депозитних ресурсів банку було віднесено такі фактори, як: стан і динаміка ВВП; рівень інфляції в державі; стан грошово-кредитної системи; бюджетний дефіцит; рівень зайнятості населення; грошові доходи домогосподарств; рівень економічного розвитку та інфраструктура окремих галузей, регіонів; процентні ставки конкурентів на депозитні послуги; кон'юнктура ринку депозитних послуг; рівень конкуренції в банківській діяльності; стан ринку банківських послуг; регулювання банківської діяльності Національного банку України.

Виявлено, що політичними факторами формування депозитних ресурсів банку є політична стабільність; податкове законодавство щодо надання депозитних послуг; валютне регулювання банківської діяльності; антимонопольне регулювання банківської діяльності.

З'ясовано, що до технологічних факторів формування депозитних ресурсів банку належать: рівень розвитку технології щодо надання депозитних послуг; конкурентоспроможність технології щодо надання

депозитних послуг; технологічні розробки та тенденції щодо надання депозитних послуг.

Встановлено, що соціально-культурними факторами формування депозитних ресурсів банку є стан соціального середовища; соціальні настанови (довіра) населення щодо надання депозитних послуг; проінформованість населення про депозитну діяльність; демографічна ситуація в державі; схильність індивіда до ризику у сфері депозитної діяльності.

Достатньо очевидно, що універсалізація банку та рівень його депозитної політики – це внутрішні фактори формування депозитних ресурсів, які залежать від фінансової політики банку та є об'єктом його управління.

Кожен банк визначає свою власну депозитну політику, з огляду на економічну, політичну, соціальну ситуацію в регіоні своєї діяльності. Якщо банк не має власної депозитної політики або має депозитну політику невисокої якості, або не зміг довести її основні положення до відома конкретних виконавців, ставлячи тим самим під сумнів можливість її реалізації, значно підвищується сукупний ризик його діяльності.

Головною передумовою успішного довгострокового розвитку банку є наявність та ефективна реалізація системи стратегічного менеджменту, який являє собою процес прийняття та реалізації стратегічних рішень, зміст яких полягає у виборі, заснованому на порівнянні наявного потенціалу банку з можливостями та загрозами його зовнішнього середовища.

Основними завданнями стратегічного менеджменту в банку є [43, с. 13]:

– постійне управління рухом фінансово-кредитної організації до поставлених цілей (забезпечення позитивної динаміки росту та підвищення конкурентоспроможності шляхом концентрації ресурсів на позиціях, принципових для досягнення мети);

–зниження ризиків впливу зовнішнього середовища [забезпечення регламентації дій у різних ситуаціях (нестабільність ринків, девальвація, зміна умов конкуренції, зниження прибутковості, зміна принципових положень законодавства та ін.)] шляхом попередньої підготовки до подібних ситуацій, що дозволяє в разі їх виникнення діяти за планом, коригуючи його певним чином, а не намагаючись терміново розробляти новий алгоритм розвитку.

Виходячи із специфіки операцій банку, можна виділити стратегії його розвитку, представлені на рисунку 2.8.

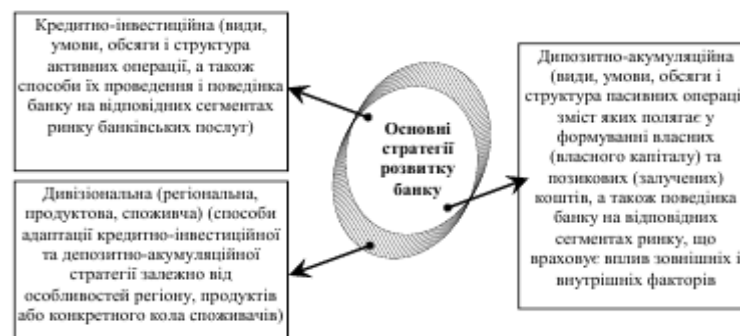

Рис. 2.8. Основні стратегії розвитку банку [42, с. 127]

Депозитно-аккумуляційна стратегія банку

цею готактикащодозалучення грошових коштів в вкладників та інших кредиторів і визначення найефективнішої комбінації їх джерел [42, с. 128].

З метою ефективного проведення депозитної політики банку доцільно розробити відповідний стратегічний план, призначення якого є планування депозитних послуг у встановленні граничних розмірів депозитної бази, її місця в ресурсному потенціалі банку та засобах його реалізації щодо цільових ринків клієнтів, обсягів, структури депозитів юридичних і фізичних осіб, форм та пріоритетів депозитної діяльності.

При розробці стратегії банку на ринку депозитних послуг необхідно враховувати такі принципи:

- максимізація прибутку;
- забезпечення стійкості ресурсної бази та рівня ліквідності;

– гнучкість асортиментної і цільової політики та пристосування окремих параметрів збуту до вимог клієнтів.

Різноманіття депозитних операцій є важливою складовою стратегії банку в управлінні активами та пасивами, оскільки сприяє формуванню коштів для проведення активних операцій з метою отримання прибутку. Тому можна стверджувати, що банківський прибуток починає формуватися на етапі реалізації депозитної стратегії комерційного банку.

Характер активних операцій, попит на них із боку клієнтів банку потребують формування адекватної ресурсної підтримки. Очевидно, що при такому підході первинну роль відіграють структура і розміри ресурсів банку, у т. ч. депозитних.

Якісно розроблена депозитна стратегія, що має максимально задовольняти різні цільові потреби клієнтів шляхом розробки і впровадження модифікацій окремих депозитів, передбачає встановлення детально обміркованих параметрів депозитних продуктів. Це дасть змогу залучати більшу кількість клієнтів, завойовувати нові сегменти ринку і проводити успішну конкурентну боротьбу.

Передумовами до розробки депозитної стратегії банку є:

- проведення маркетингових досліджень ринку депозитних послуг та оцінка впливу політики НБУ на його стан і тенденції розвитку;
- аналіз продуктової, цінової, збутової та комунікаційної політики банків – конкурентів на депозитному ринку;
- здійснення SWOT-аналізу депозитної діяльності банку.

Звичайно, при цьому необхідно враховувати вплив таких зовнішніх факторів, як ситуація в країні, структура доходів та витрат населення тощо. Стратегія банку на ринку депозитних послуг тісно пов'язана із загальною метою банку, його завданнями щодо визначення позицій банку на депозитному ринку (рис. 2.9).

Розробка депозитної стратегії розвитку банку – це комплекс дій із досягнення бажаної позиції банку на депозитному ринку та встановленої

частки депозитів у залучених ресурсах. Стратегічні цілі банку на ринку депозитних послуг повинні відображати:

- ринкову позицію (досягнення лідерства в певному сегменті ринку, підвищення частки ринку до певного рівня, утримання ринкових позицій тощо);
- інновації (використання нових методів ведення бізнесу, впровадження нових видів депозитних послуг, освоєння нових ринків, застосування нових технологій або методів управління тощо);
- використання ресурсів (визначення потреб у депозитних ресурсах, забезпечення її стабільності тощо);
- прибутковість (абсолютні та відносні вимірники прибутковості);
- систему управління (підвищення ефективності менеджменту).

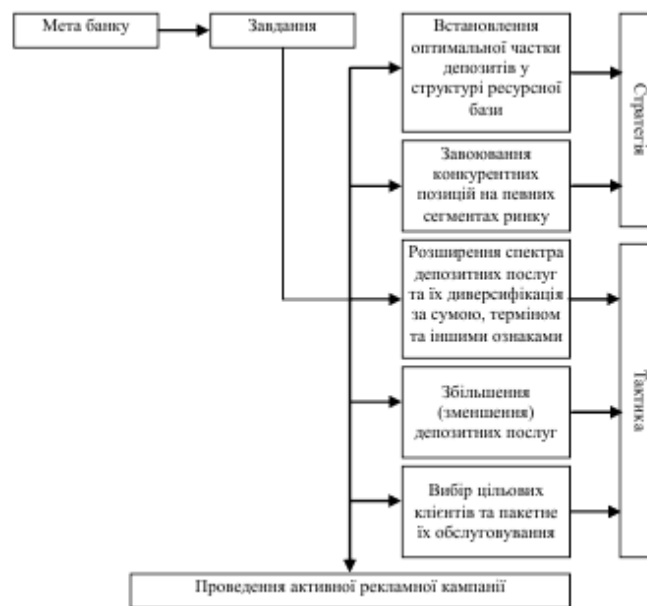

Рис. 2.9. Формування стратегії банку на ринку депозитних послуг[42, с. 129]

Залежно від величини банку, стратегічний план його розвитку затверджується та реалізовується на відповідних ієрархічних рівнях. Основні етапи реалізації депозитної стратегії банківської установи зображено на рис. 2.9.

Важливим моментом у реалізації депозитної стратегії є залучення та утримання банківськими установами заможних клієнтів, у т. ч. фізичних осіб.

З метою її вирішення може бути запропонований цілий комплекс заходів, представлений на рисунку 2.10.

Рис. 4. Реалізація депозитної стратегії банку на тактичному та оперативному рівнях

Рис. 2.10. Комплекс заходів щодо збереження заможних та залучення нових клієнтів [50, с. 50]

Залучення на депозитне обслуговування необхідної кількості клієнтів – фізичних осіб залежить, на сьогоднішній день, не лише від зручних та привабливих умов, високої якості депозитних продуктів банку, але й від можливості отримати комплексне обслуговування.

Система комплексного обслуговування клієнта передбачає купівлю не лише депозитного продукту, а й інших банківських і небанківських продуктів (послуг) на пільгових умовах. З метою впровадження системи комплексного обслуговування фізичних осіб установами банків можуть бути використані різноманітні форми роботи, а саме:

1. Надання споживчих кредитів власникам депозитних рахунків. Споживчі кредити можуть надаватися під гарантії корпоративних клієнтів їх співробітників або фізичній особі за умови наявності певної суми на її депозитному рахунку (з урахуванням чинників її кредитоспроможності).

2. Об'єднання банківських та страхових послуг. При цьому банк за власний рахунок:

–страхує власників пластикових карток – вкладників від нещасних випадків;

–страхує власників пластикових карток, які від'їжджають за кордон;

–здійснює страхування життя вкладників, пенсійне або медичне страхування;

–здійснює страхування цінностей, що зберігаються в депозитних сейфах (наприклад, страхування цінних паперів від знищення).

3. Об'єднання банківських і туристичних (готельних, телефонних) послуг. Володар депозитного рахунку при виконанні встановлених вимог (сума вкладу, строк депозиту) має можливість із знижкою придбати картки міжнародних телефонних мереж, оплатити проживання в готелях, туристичні путівки та ін.

4. Перехресний продаж банківських послуг. Персонал різних підрозділів банку, що безпосередньо працює з клієнтами, пропонує їм не лише «власні» послуги, а й послуги інших підрозділів. Для зацікавленості співробітників може бути впроваджено спеціальну систему матеріального заохочення (оцінка за балами важливості послуг банку).

5. Обслуговування клієнтів до і після здійснення банківських операцій:

–обслуговування до здійснення операцій – ознайомлення клієнтів з політикою банку, з корисними властивостями існуючих і нових послуг; надання клієнтам гарантій їх якості;

–обслуговування після здійснення операцій – робота із скаргами та пропозиціями, перевірка якості обслуговування, надання додаткових послуг, прямий маркетинг.

6. Розширення часових параметрів збуту. Вивчення графіків роботи клієнтів, внесення відповідно до них змін у години роботи філій банку.

7. Надання консультаційних та інформаційних послуг клієнтам. Консультації з питань оптимального розміщення коштів, доцільності і переваг того чи іншого виду банківських продуктів. Консультації в галузі ЗЕД, маркетингу, права, бухгалтерського обліку тощо.

8. Система бонусів для клієнтів. Банк залежно від важливості того чи іншого виду продукту визначає бонус за бальною шкалою (депозити, кредитні картки, валютообмінні операції, споживчий кредит та ін.). Клієнти, які набирають найбільшу кількість балів, вважаються ключовими особами і отримують бонуси. Бонуси дають можливість отримувати премії, подорожувати із значними знижками. Звичайно, оптимізація депозитної стратегії – непросте завдання, оскільки при його вирішенні необхідно врахувати інтереси економіки країни в цілому, банку як суб'єкта економіки, клієнта і персоналу банку. Цілком зрозуміло, що їх інтереси далеко не завжди збігаються, тому оптимальна депозитна стратегія має на меті перш за все узгодити їх через:

–здійснення політики управління активами та пасивами банку, що полягає в узгодженні проведення активних та пасивних операцій, зокрема погодженні депозитної, кредитної та інших політик банку між собою для підтримки його ліквідності, стабільності, надійності та фінансової стійкості;

–диверсифікацію ресурсів банку з метою мінімізації ризику незбалансованої ліквідності;

–сегментування депозитного портфеля (за економічною суттю, за категорією вкладників, за терміном залучення коштів тощо);

–застосування прийомів маркетингу для підвищення конкурентоспроможності банківських депозитних продуктів;

–диференційований підхід до різних груп клієнтів щодо вибору методів обслуговування депозитного рахунку (методи та терміни нарахування та виплати відсотків, відсоткові ставки тощо);

–розширення кола клієнтів через надання їм широкого кола додаткових послуг;

– запровадження дистанційного обслуговування клієнтів та використання різного роду стимулів для заохочення фізичних та юридичних осіб стати клієнтами банку.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ДЕПОЗИТНОГО РИНКУ

3.1. Світовий досвід функціонування депозитного ринку: орієнтири для України

У всьому світі банки стали основою всієї економіки. Жодна економічно розвинена країна не в змозі стабільно функціонувати без банків, адже, через них здійснюється рух грошових коштів, платежів та розрахунків. Будь-які інші фінансові інститути такими повноваженнями не володіють. Банк виступає посередником між економічними суб'єктами і є невід'ємною частиною нашого життя. Залучення депозитних коштів для банків є основним джерелом формування переважної частини своїх дохідних активів. З позиції банків депозитні кошти фізичних осіб є основним джерелом поповнення ресурсної бази та підтримки достатнього рівня їхньої ліквідності, а з позиції фізичних осіб – джерелом накопичення та збереження вартості заощаджень.

Залучення депозитних коштів для банків є основним джерелом формування переважної частини своїх дохідних активів. Метою банків є залучення якомога більшого обсягу депозитних вкладень для того, щоб видати відповідну кількість кредитів. Таким чином, банк виступає посередником між економічними суб'єктами і є невід'ємною частиною нашого життя.

Ринок банківських ресурсів умовно можна поділити на три сегменти: депозити юридичних осіб, депозити фізичних осіб і ринок міжбанківських кредитів. Вклади юридичних осіб складають приблизно 80-90% усього обсягу операцій, тобто основною складовою ресурсної бази банків є депозитні кошти юридичних осіб. Хоча депозити фізичних осіб є меншими за розміром, обсяг укладених договорів є значно більшим, ніж договори, укладені з юридичними особами.

Згідно Закону України «Про банки та банківську діяльність» вклад (депозит) – це кошти в готівковій або у безготівковій формі, у валюті України або в іноземній валюті, які розміщені клієнтами на їх іменних рахунках у банку на договірних засадах на визначений строк зберігання або без

зазначення такого строку і підлягають виплаті вкладнику відповідно до законодавства України та умов договору [94].

Ми дотримуємось думки, що поняття вклад і депозит необхідно розмежовувати. Вклад представляє собою грошову суму, яку клієнт передає банку у тимчасове користування з оформленням відповідного договору. Депозитом можуть бути грошові кошти, банківські метали, дорогоцінні камені, цінні папери та інші цінності, які клієнт передає на збереження у банківські установи, за якими банк виплачує проценти.

Для оцінки якості депозитів фізичних осіб у банках використовуються показники, які характеризують ступінь задоволення клієнтів. До таких показників належать [65, с. 32]:

- фінансовий стан банку;
- якісне обслуговування вкладників на відповідному рівні;
- час та швидкість здійснення операції;
- прозорість операцій з коштами клієнтів;
- компетентно підібраний персонал, з високим рівнем знань та особистими якостям;
- спектр послуг для усіх верств населення, з метою пропозиції клієнту найбільш цікавого для нього банківського продукту.

Існують методики оцінки конкурентоспроможності та фінансової стійкості банку, які виражаються в рейтингах, і вони є важливим фактором для фізичних осіб при виборі банку. До них відносять: американську рейтингову систему CAMELS, англійську рейтингову систему RATE та важливою є оцінка таких рейтингових агентств, як Moody's, Fitch, S&P, «Експерт РА».

Метою оцінки банків за рейтинговою системою CAMELS є визначення їх фінансового стану, якості менеджменту та корпоративного управління, прозорості операцій та ефективності внутрішніх контролів, управління ризиками; виявлення недоліків, що можуть призвести до банкрутства банку та вимагають посиленого контролю з боку органів банківського нагляду, а

також вжиття відповідних заходів для виправлення недоліків і стабілізації фінансового стану банку.

Рейтинги надійності банківських вкладів дозволяють потенційним вкладникам здійснити відбір найнадійніших банків і прийняти рішення щодо доцільності розміщення коштів у банку, або у випадку закінчення терміну дії депозитного договору – доцільності його пролонгації.

На рис. 3.1 представлено критерії, які використовують під час визначення рейтингу надійності банківського вкладу.

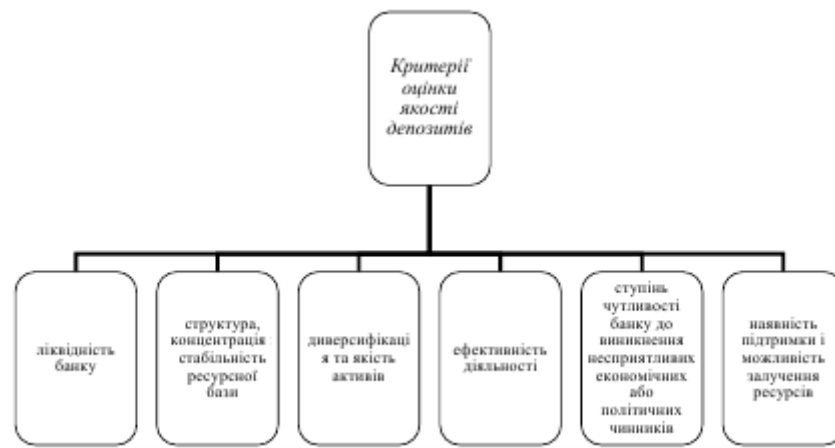

Рис. 3.1. Основні критерії оцінки якості депозитів [97, с. 232]

На відміну від загального кредитного рейтингу банку, рейтинг надійності банківського вкладу (депозиту) враховує черговість і пріоритетність виконання зобов'язань банківською установою.

Рейтинг банківського вкладу корелює з рейтингом фінансової установи, але визначається за окремою шкалою, за якою порівнюються виключно банківські установи.

Оцінка якості вкладів проводиться за наступними напрямками:

- наявність у банку підтримки від акціонерів або пов'язаних компаній;
- ймовірність отримання кредитів від Національного банку України, наявність підтримки держави;
- можливість залучення коштів на міжбанківському ринку;
- можливість залучення коштів шляхом емісії цінних паперів;
- наявність доступу до міжнародних ринків фінансових ресурсів.

Крім описаних вище критеріїв, при аналізі якості банківських вкладів рейтинговим агентством можуть братися до уваги додаткові специфічні фактори, властиві окремим банкам.

30 травня 2016 року Рейтингове агентство «Стандарт-Рейтинг» підвело підсумки свого чергового «Рейтингу надійності банківських депозитів». З 58 банків, що беруть участь в рейтингу, 20 отримали найвищу оцінку надійності депозитів. На ринку депозитів населення спостерігається дефіцит оптимальних пропозицій, де можна було спостерігати найкраще поєднання депозитної ставки і ризику. Гостра фаза кризи в банківському секторі добігає кінця. Спостерігається помітний надлишок ліквідності в банківській системі, але через нерівномірний його розподілу між банками процес одужання затягнеться на довше, ніж очікувалося.

Міжнародна практика характеризує зарубіжну банківську систему, як досить міцний моноліт, довіра до якого з боку населення непохитна навіть в економічну кризу.

В Україні послуги банківської системи також міцно увійшли в життя більшої частини населення, але довіра людей до банків знижується з кожним роком. З 2014 р. почався масовий відтік депозитів з банків України через високий ризик втрати своїх грошей.

Під час проведення опитувань серед користувачів послугами було виявлено, що клієнт звертає увагу на низку факторів, які впливають на вибір банку для вкладу своїх вільних коштів, а саме:

- мінімальна ставка по депозитам, %;
- мінімальна сума вкладу, грн.;
- мінімальний строк, в днях;
- рейтинг, репутація та імідж банку;
- вік та розмір банку;
- надійність банку;
- якість обслуговування клієнтів;
- організаційна структура.

З точки зору прибутковості за банківськими вкладками Україна займає третє місце в світі (річна відсоткова ставка за депозитами складає 18%) після Аргентини (27,18%) і Ірану (22%). Сенс інвестувати в іншу країну є тільки з точки зору надійності банківської системи, але з погляду прибутковості внески в українські банки є більш дохідними (рис. 3.2).

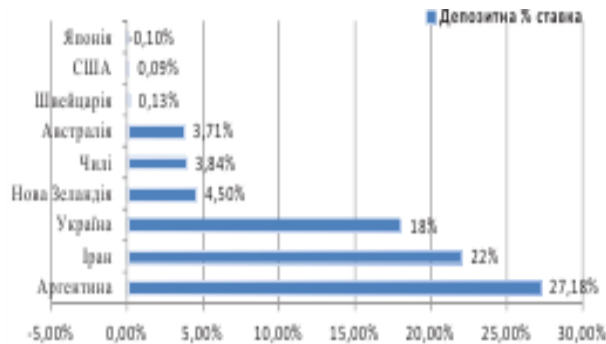

Рис. 3.2. Річна відсоткова ставка за депозитами у банках світу за 2016 р. [66, с. 546]

Депозитні ставки країн-членів ЄС рідко перевищують 3% річних. Прибутковість в США ще нижче – до 1%. У деяких країнах-членах ЄС Східної Європи ставки вище – до 5% річних. Але треба врахувати, що така ставка залишається, якщо термін вкладу більше 3 років, на менший термін ставки будуть ще нижче.

Низький рівень ризиків відзначається в Австралії (3,71%), Чилі (3,84%) і у Новій Зеландії (4,5%). Звичайно українські 18-19% значно привабливіші, але і ризики у нашої банківської системи вище.

Але все має свою ціну, депозитні ставки не є винятком. Європейські банки ніколи, в тому числі і зараз, не могли запропонувати високих ставок за вкладками. Депозити зі 4% ставкою завжди були великою рідкістю. На даний момент ставки значно знизилися і прийшли до рівня 2%.

Відмінними від інших банківських систем є Ісламські банки. Ісламський фактор є досить суттєвим у розвитку банківських систем країн, які сповідують шариат. Іслам закриває шлях для всякого, хто хоче збільшити свій капітал за рахунок позичкового відсотка. Що стосується депозитів, то їх, зрозуміло, також можна розмістити в ісламському банку, але за схемою

інвестицій-ної організації: банк вкладає кошти клієнта, який потім отримує частину від прибутку, отриманого обраної банком компанії. Фіксований відсоток заборонений, прибуток за депозитом залежить, посугі, від ефективності вибору, який зробив банк. Такий вид відносин між банком і клієнтом називається «мудароба» («партнерство»).

У січні 2016 р. Банк Японії оголосив, що вводить від'ємну процентну ставку на надлишкові резерви, а саме на нові депозити, які кредитні установи розміщують в Центральному банку (ЦБ). Ставка з 0,1% буде зменшена до -0,1%. Скорочення депозитної ставки до негативних значень робить не вигідним для банків розміщення коштів на рахунках Центробанку – замість того щоб отримувати дохід, вони змушені платити регулятору. Передбачається, що в такому разі кошти, замість того щоб поступати на рахунки ЦБ, будуть інвестовані в економіку. Політика від'ємних ставок за вкладками збережеться доти, поки рівень інфляції в країні не підвищиться до 2%, кажуть у Центробанку Японії.

Міжнародна практика свідчить про те, що система гарантування вкладів повинна гарантувати повернення депозитів усім вкладникам, які не можуть адекватно оцінити ризики їх утрати. Водночас перелік категорій власників депозитів, яких охоплює гарантія, відрізняється. В Албанії, Білорусі, Молдові, Туреччині повернення вкладів гарантують тільки фізичним особам без урахування індивідуальних підприємців. В Австралії, Великій Британії, Норвегії, Франції система гарантування вкладів охоплює депозити фізичних та юридичних осіб, а також вклади громад або окремих фінансових установ (пенсійних чи страхових фондів). У ЄС сьогодні гарантують повернення депозитів фізичним особам і неприбутковим організаціям, а також юридичним особам (інколи – тільки МСП).

Гарантована сума однакова для всіх категорій застрахованих вкладників. Зазвичай за деякими винятками система гарантування вкладів не охоплює вклади фінансових установ та органів державної влади. В умовах України система гарантування вкладів повинна насамперед

охопити депозити неприбуткових організацій та малих підприємств. Тому рішення про поширення гарантії на вклади фізичних осіб-підприємців із початку 2017 року абсолютно виправдане, однак необхідно розглядати аналогічні зміни і стосовно інших категорій юридичних осіб.

Гарантування вкладів в іноземній валюті та нарахованих відсотків практикують у світі. Окрім членів ЄС, депозити в іноземній валюті гарантують ще принаймні понад два десятки держав. Така практика відповідає рекомендаціям IADI. Водночас гарантована сума однакова для депозитів і в національній валюті, і в іноземній – в еквіваленті. Виплати здійснюють у національній валюті для того, щоб система гарантування вкладів не мала валютних ризиків. За цими параметрами українська система гарантування вкладів відповідає світовим практикам.

Щоправда, в Україні внески до ФГВФО за валютними депозитами в пропорції до суми депозитів вищі, ніж за гривневими, але в наших умовах це потрібно для того, щоб зменшити рівень доларизації вкладів. Більшість систем гарантування вкладів страхує як суму вкладу, так і відсотки, нараховані на момент визнання банку неплатоспроможним. Так працюють у країнах ЄС та ще в багатьох інших країнах світу. Також в окремих випадках (наприклад, в Аргентині) обмежують максимальний обсяг нарахованих відсотків, охоплених системою гарантування вкладів.

Норми ЄС вимагають від банків не тільки довести до відома вкладника інформацію про систему гарантування вкладів, але й отримати від нього письмове підтвердження, що він її отримав та зрозумів. Запровадження подібних норм може бути корисним і в Україні.

У світовій практиці існують кілька джерел наповнення Фонду гарантування вкладів (рис. 3.3).

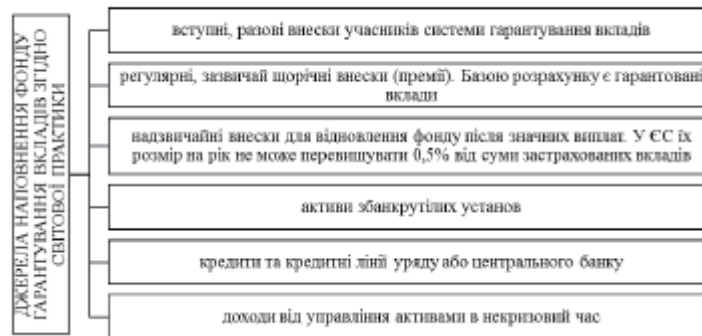

Рис. 3.3. Джерела наповнення Фонду гарантування вкладів згідно зі світовою практикою[103, с. 64]

Цільовий розмір Фонду гарантування вкладів в Україні відповідає регіональним стандартам. Він становить 2,5% від обсягу застрахованих вкладів. Такий самий відсоток спостерігається у Хорватії, Литві, Естонії. У світі цільовий розмір Фонду гарантування становить від 0,25% застрахованих депозитів у Гонконзі до 10% від банківських вкладів у Росії. У Євросоюзі новостворений Фонд страхування вкладів акумулює 0,8% застрахованих депозитів, ще 1,0% надходить до Єдиного фонду врегулювання ЄС, призначеного, зокрема, для забезпечення вкладникам належних гарантій. Фонди наповнюються як заздалегідь, до кризи, за принципом *ex ante*, так і після банкрутства когось з учасників, за принципом *ex post*, коли кошти надходять від платоспроможних банків. Перший підхід найчастіше вживаний у світі та відповідає принципам IADI, хоча другий також трапляється, зокрема в Албанії та Швейцарії. Можливою є комбінація обох: певну частину збирають заздалегідь, а іншу частину учасники системи надають у разі необхідності, як у Польщі.

Ставки страхових внесків слід диференціювати: чим більш ризикову модель має банк, тим більш високими мають бути його внески до Фонду гарантування. За ризик повинні платити ті, хто приймає його, маючи змогу належно оцінити. Такий підхід застосовують у ЄС та багатьох інших країнах. Диференційовані системи премій різні за складністю, а саме від простих (наприклад, у Сінгапурі) до складних, у яких в межах однієї категорії учасників системи гарантування вкладів різні ставки

(наприклад, у США). Спільною рисою є те, що інституції з високим ризиком платять за ставками, що є у кілька разів вищими за звичайні. З розмаїття підходів до визначення ставок у диференційованих системах премій можна умовно виокремити два типових.

Перший використовує формулу із зважуванням ризику установи. Його застосовують у країнах ЄС.

Другий ґрунтується на скорингу. Його вживають у США, Канаді, Казахстані, Малайзії, Тайвані. Європейська система гарантування вкладів дає змогу уніфікувати підходи між країнами-членами ЄС, залишаючи водночас достатньо повноважень національним органам. Європейський орган з банківського нагляду (ЕВА) для розрахунку річного внеску запроваджує таку типову формулу:

$$C_i = CR \times ARW_i \times Cd_i \times \mu \quad (3.1)$$

де C_i - річний внесок від установи i ;

CR – ставка внеску (однакова для усіх установ певної країни в певному році);

ARW_i – загальна вага ризику для установи i ;

C_{di} – депозити установ i , на які поширюється гарантія;

μ - коригуючий коефіцієнт (однаковий для всіх установ у певному році).

Одним із цікавих прикладів застосування скорингу для диференціювання ставок є система Ккнадської корпорації страхування депозитів (табл. 3.1). Вона простіша, ніж у США, та дає можливість кожному учаснику самостійно визначати розмір премій у поточному році.

Максимальний розмір майже в 10 разів перевищує мінімальний, але більшість установ сплачує внески за низькою ставкою.

Скоринговий рейтинг установи визначає низка кількісних та якісних показників (табл. 3.2). Кожний з них має свої вагу та методологію розрахунку. Якісні показники дають змогу наглядовому органу відкоригувати значення скорингу загалом.

Таблиця 3.1

Система обчислення премій за гарантування вкладів у Канаді [83]

Скоринговий рейтинг	Категорія премій	Розподіл учасників за категоріями, 2015/2016	Ставка премій (б. п. від застрахованих депозитів)		
			2014 рік	2015 рік	2016 рік
80 і вище	1	79%	3,5	4,5	5,5
65-79	2	13%	7	9	11
50-64	3	5%	14	18	22
Нижче 50	4	3%	28	33,33	33,33

Таблиця 3.2

Показники скорингового рейтингу установи, Канада [83]

Критерій чи фактори	Максимальний скоринг
Адекватність капіталу (леверидж, капітал I рівня)	20
Прибутковість активів, зв'язаних на ризик	5
Середня скорингована волатильність чистого прибутку	5
Стрес-тестований чистий прибуток	5
Коефіцієнт ефективності	5
Чисті проблемні активи до загального капіталу	5
Середня плинна темпу зростання активів за 3 роки	5
Концентрація на нерухомості	5
Показник обтяжених активів (тільки для системно важливих банків)	5
Агрегований коефіцієнт концентрації на комерційних позиках	5
Усього за кількісними критеріями	60
Рейтинг, поставлений регулятором	35
Інша інформація	5
Усього за якісними критеріями	40

Згідно з оцінками Світового банку частка коштів, які може отримати Фонд гарантування вкладів від реалізації активів збанкрутілих банків в Україні, є однією з найменших у світі. Вона в кілька разів менша, ніж у європейських країнах. Це спричинено низькою якістю роботи судів, правоохоронних і виконавчих органів.

На рис. 3 наведено країни, які мають «Фонд гарантування вкладів». Особливість кожної з них полягає в тому, чи повну суму вони повертають своїм вкладникам. Дані на рис. 3.4 наведені згідно валютного курсу станом на 20.02.2017 р.

Рис. 3.4. Максимальна сума гарантованих вкладів в різних країнах світу [84]

У країнах з економікою, що розвивається і перехідною економікою рівень сум, які захищаються, знаходиться в межах від 380 доларів (Танзанія) до 12000 доларів (Чехія). В Люксембурзі поріг захисту становить 90% від суми вкладу, але не більше 20000 євро (21300\$). Трапляється так, що в діапазоні певної суми вкладу захищається повна сума, а понад цієї суми застосовуються часткові розрахунки з встановленням ліміту виплат.

Наприклад, в Польщі гарантується повний захист по депозиту в межах 1000 євро, по депозитах від 1000 до 3000 євро – 90%. Однакова схема функціонує в Португалії повна гарантія депозитів в діапазоні 15000 євро, а далі – часткова гарантія депозитів до 45000 євро. Отже, система страхування депозитів відрізняється у різних країнах.

Для ефективного функціонування системи гарантування вкладів робота з активами збанкрутілих банків має забезпечувати левову частку ресурсів Фонду. Без реформи правоохоронної та судової систем цього неможливо досягнути. Також потребує вдосконалення і законодавство, яке регламентує діяльність ФГВФО. Так, в Україні банківські установи як вклади, зокрема, приймають від фізичних осіб банківські метали, але ФГВФО вони не гарантуються, тому необхідно внести відповідні зміни до законодавства, адже банківські метали сьогодні є популярними інструментами інвестування серед фізичних осіб, а вклади в золоті чи сріблі активно рекламуються вітчизняними банками. Іншою проблемою законодавства, що регламентує діяльність ФГВФО, є те, що ним не передбачено процедури повернення коштів, сплачених до ФГВФО

банками-учасниками та тимчасовими учасниками, коли банк повністю розрахується зі своїми вкладниками й перестане виконувати операції щодо залучення депозитів фізичних осіб. Крім того, чинним законодавством передбачено, що якщо ФГВФО буде ліквідовано, то кошти, які залишилися після ліквідації, будуть перераховані до державного бюджету. Така ситуація може привести до того, що банківські установи можуть залишитися без своїх коштів, якщо в Україні буде змінено систему гарантування вкладів фізичних осіб.

На сучасному етапі розвитку системи гарантування вкладів фізичних осіб в Україні страхування депозитів існує лише в опосередкованому виді (за допомогою мінімальних резервів). Резервування для цілей страхування вкладів фактично є частиною коштів, які отримано банківською установою від фізичних осіб як безстрокові або термінові депозити і зарезервовано для мінімізації ризику непогашення вкладів.

У світовій практиці існує декілька підходів до організації страхування банківських вкладів:

1) функції страхування покладаються на вже наявну організацію банківського нагляду шляхом створення в ній окремого підрозділу. Головною проблемою такого підходу є складність під час відокремлення вже наявних функцій та інтересів організації від функцій з гарантування (страхування) вкладів. Проте перевагою такого способу є те, що орган, на який додатково покладаються обов'язки з гарантування (страхування) вкладів, уже має достатню кількість досвідчених і висококваліфікованих фахівців, які одразу можуть включитися в роботу;

2) наявна організація банківського нагляду реформується в організацію страхування банківських вкладів;

3) створюється нова організація, на яку покладаються функції страхування банківських вкладів. Такий спосіб, на нашу думку, є найбільш прийнятним, хоч і найбільш складним і затратним. Саме цим шляхом свого часу пішла Україна, створивши в 1998 році ФГВФО, що має

статус юридичної особи й функціонує як державна, економічно самостійна, спеціалізована установа, що не має на меті отримання прибутку, але на яку покладено функції державного управління у сфері гарантування вкладів.

В Україні діють такі дві системи страхування вкладів фізичних осіб, як централізована й децентралізована.

1) Централізована система передбачає створення міжбанківського Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, кошти якого формуються за рахунок внесків (первісних, регулярних, спеціальних) банків, що здійснюють операції з депозитами фізичних осіб. Кошти ФГВФО можуть спрямовуватися на здійснення неризикових активних операцій (наприклад, придбання державних цінних паперів), а вкладникам усіх без винятку банківських установ – учасників ФГВФО – в разі погіршення платоспроможності банку гарантується повернення внесків у межах ліміту. При цьому, якщо страждає одна банківська установа, внески вкладників у межах ліміту можуть бути повернуті за рахунок внесків інших банківських установ, при цьому спрацьовує система солідарного страхування.

2) Децентралізована система передбачає створення страхового резерву безпосередньо в конкретній банківській установі. При цьому резервуванню підлягає певний відсоток вкладів фізичних осіб (так званий індивідуальний принцип страхування).

У разі недостатності зарезервованих коштів в цій банківській установі це може призвести до проблеми компенсації вкладів фізичних осіб. З урахуванням того, що внески фізичних осіб є платним джерелом ресурсної бази банку, необхідно, з одного боку, щоб децентралізовані резерви трималися в ліквідній формі, а з іншого боку, щоб приносили визначений дохід банківській установі. Здебільшого компроміс між ліквідністю і прибутковістю знаходять у формі державних цінних паперів.

3.2. Шляхи оптимізації депозитного ринку за умов економічної нестабільності

В умовах глобалізації економічних процесів та нестабільного розвитку вітчизняної банківської системи однією з головних проблем банківських установ України є розбіжності у термінах залучення та розміщення своїх ресурсів, що свідчить про невирішеність проблеми щодо забезпечення їх ліквідності та платоспроможності. Однак, крім проблем розбіжності термінів активних та пасивних операцій, на ліквідність вітчизняних комерційних банків впливає і такий фактор, як стабільність ресурсної бази, яку повинна забезпечити ефективна ресурсна політика. Вирішення вищеназваних проблем набуває особливого значення в сучасних умовах розвитку вітчизняної банківської системи.

У зв'язку із глобалізаційними процесами вітчизняні банки все більше мобілізували ресурси за рахунок запозичень на міжнародних ринках капіталів у формі кредитів та іноземних інвестицій. Однак у сучасних умовах, коли міжнародні банки знизили обсяги кредитування українських банків, зважаючи на недостатність ресурсів на внутрішньому банківському ринку, посилюється значення депозитних ресурсів, які банк повинен залучити шляхом проведення різного роду депозитних операцій [2, с. 118].

Конкурентна боротьба щодо залучення коштів фізичних та юридичних осіб загострилася. Мобілізація позичених ресурсів є визначальною, адже цей вид ресурсів вирізняється високим рівнем доступності для більшості вітчизняних банків.

На обсяг залучених коштів впливає загальний стан не лише економіки країни, але і окремого регіону, у якому банк здійснює свою операційну діяльність. Це стосується зовнішніх ризиків, які не пов'язані з роботою банку або його клієнта. Очевидно, що в умовах нестабільного розвитку економіки банківська система повинна бути стійкою, попри те, що вона випробовує на собі всі наслідки інфляції, кризи неплатежів, бюджетного дефіциту, падіння ВВП тощо.

Варто зауважити, що для успішного функціонування та розширення діяльності банківської установи недостатньо залучати кошти за нижчою

ціною, а розміщувати за вищою, для цього необхідно створювати ефективну систему менеджменту. Для підтримки своєї конкурентоспроможності банки змушені пропонувати своїм клієнтам завжди нові послуги, застосовувати різноманітні фінансові інструменти та розширювати свою діяльність.

Чинником зростання обсягів депозитного ринку в Україні є зростання грошових доходів юридичних та фізичних осіб, що за умови відсутності фінансового ринку як альтернативи інвестування визначає депозитні вклади як головне джерело активного портфеля банку. За цих умов особлива увага звертається на фінансові аспекти діяльності банку. Відповідно ефективність управління та функціонування комерційного банку значною мірою визначається ефективністю реалізації депозитної політики.

Тому в сучасних умовах господарювання банки для залучення якомога більших коштів змушені надавати, крім відсотка, додаткові фінансові бонуси своїм клієнтам (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Депозитна політика у банках України [67, с. 278]

№ п/п	Банк	Сплата процентів	Можливість дострокового зняття або поповнення коштів	Термін вкладу	Ставка річних у грн, %	Ставка річних у дол. США, %
1.	ПАТ «Райффайзен Банк Аваль»	У день закінчення строку вкладу	Передбачається можливість дострокового зняття коштів та поповнення вкладу	12 міс.	15 %	4,59 %
2.	ПАТ КБ «ПриватБанк»	Щомісяця	Передбачається можливість поповнення вкладу	1-12 міс.	19 %	7,50 %
3.	ПАТ «Укргазбанк»	Щомісяця	Не передбачено зняття, але передбачається можливість поповнення	6-12 міс.	18 %	8,70 %
4.	ПАТ «Укресімбанк»	Щомісяця	Немає обмежень щодо поповнення чи зняття вкладів	6-120 міс.	18 %	5,90 %
5.	АТ «Ощадбанк»	Щомісяця	Поповнення не передбачається	6-36 міс.	16 %	6,25 %

«Райффайзен Банк Аваль» пропонує корпоративним клієнтам ефективно використання тимчасово вільних коштів — розміщення на депозитних рахунках на різні строки з можливістю поповнення вкладу та дострокового зняття коштів. Натомість Державний Ощадний банк пропонує спеціальну програму лояльності для своїх клієнтів, що передбачає нарахування на депозити вкладом більше 25 тис. грн

додаткові підвищені ставки (+0,75/ 1,25/ 1,50 % до основної ставки залежно від розміру вкладу).

Таким чином, проведення науково обґрунтованої депозитної політики має спонукати підприємства, організації і населення зберігати свої поточні грошові доходи і нагромадження на тих чи інших депозитних рахунках та зацікавлювати банки у розвитку різних видів вкладів та впровадженні нових, більш прогресивних, форм депозитних рахунків.

Досить цікавими і такими, що потребують уваги, на нашу думку, є нові депозити від «Райфайзен банк Аваль», які характеризуються досить незвичайними строками (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Новітні депозити ПАТ «Райфайзен банк Аваль» [67, с. 278]

№ п/п	Назва депозитного продукту	Валюта	Термін вкладу	Ставка річних процентів, %	Можливість дострокового поповнення або зняття
1.	«Бонус»	Гривня	місяць + п'ять обов'язкових пролонгацій.	3-15 %	Поповнення не передбачене, але наявна можливість дострокового зняття.
		Долар США	1 місяць + п'ять обов'язкових пролонгацій.	0,50-5 %	
2.	«Універсальний»	Гривня	Безстроковий	0,25 %	Присутня можливість поповнення або зняття
		Долар США			
		Євро			

Варто звернути увагу і на депозитні продукти, які пропонує ПАТ «Ощадбанк» (табл. 3.5). При цьому цей банк дозволяє отримати проценти у будь-який вигідний для вкладника термін (щомісяця, щокварталу, щороку).

З вищесказаного можемо зазначити, що кожен банк організовує свою депозитну політику, тому структура нових депозитів різних банків відрізняється. Так «Ощадбанк» залучає депозити на різні терміни (від 1-3 до 36 місяців), а процентні ставки від такого розміщення коштів коливаються від 10 до 16 %. Особливість сучасної депозитної політики «Райфайзен банк Аваль» у тому, що для нових видів депозитів властива безстроковість договору або лише один місяць, але з 5 обов'язковими пролонгаціями. Зрозуміло, що залежно від кількості і суми пролонгацій

відсотки за депозитами теж збільшуватимуться, що пояснює такі великі коливання процентних ставок.

Таблиця 3.5

Новітні депозити в гривні ПАТ «Ощадбанк» [67, с. 279]

№ п/п	Назва депозитного продукту	Термін вкладу	Ставка річних процентів грн., %	Ставка річних процентів у дол. США, %	Можливість дострокового поповнення або зняття
1.	«Новий відсоток»	1-3 міс.	10 %	4,5 %	Без поповнення
		4-6 міс.	12 %	5,5 %	
		7-9 міс.	16 %	6 %	
		10-12 міс.	19 %	7,5 %	
		13-15 міс.	22 %	9,5 %	
2.	«Накопичувальний»	3 міс.	14,25 %	5,5 %	Наявна можливість поповнення або зняття
		6 міс.	15,25 %	6,5 %	
		12 міс.	15,50 %	6,75 %	
		24 міс.	16 %	7 %	
		36 міс.	16 %	7 %	

Варто зазначити, що банки постійно стикаються із жорсткою конкуренцією на ринку грошових ресурсів під час залучення депозитів. Виграють у цій боротьбі ті, які пропонують клієнтам найбільш зручні і вигідні депозитні продукти. Тому важливу роль у мотивації клієнтів до вкладення грошових коштів відіграє рівень відсоткової ставки за конкретним видом депозиту.

За прогнозами банківських аналітиків, зростання ставок за депозитами до кінця 2017 року не варто чекати, оскільки середньозважені процентні ставки по депозитах знаходяться на рівні 15-20 %, що є, на їх думку, ненормально при майже нульовій інфляції і їх збільшення є неприпустимим. Адже зростання вартості ресурсів обов'язково спричинить подорожчання кредитів. Навряд чи банки підуть на скорочення маржі, тим більше в умовах обмеженості ресурсів та інфляційних очікувань. Навпаки, майбутнім позичальникам дорожче обійдеться обслуговування кредиту і підвищення вимог до нього.

У банківській системі України станом на 01.09.2017 рік функціонує 88 банківських установ, які мають ліцензію на здійснення банківських операцій та проводить свою депозитну політику і кожна з них, для забезпечення своєї стабільності, намагається залучити якомога

більше депозитних ресурсів як у населення, так і в юридичних осіб. За таких умов на фінансовому ринку діє значна конкуренція щодо залучення депозитів між банківськими установами. Саме тому кожному банку необхідно зацікавити вкладників, пропонуючи їм свої нові, більш різноманітні депозитні послуги. При цьому мало створити новий вид депозиту, потрібно щоб він був перспективним і цікавим для клієнтів. Для цього потрібно встановити оптимальну ставку процента, термін вкладу, можливість поповнення та дострокового зняття коштів, які би зацікавили і були доступними для клієнтів. Така політика новітніх видів депозитів є єдиним способом утримати банками свою ліквідність, розраховатися із своїми зобов'язаннями і показати позитивний результат діяльності.

Одним із новітніх продуктів банків щодо залучення депозитних коштів є Інтернет-еквайринг. Суть його полягає у діяльності кредитної організації (банку-еквайрера) щодо розрахунків з організаціями електронної комерції за операціями, які здійснюються з використанням банківських карт у Інтернет-мережі. На сьогодні в Україні є лише декілька банківських установ, що можуть запропонувати елементи цієї послуги. І хоча у вітчизняних банках немає дефіциту ІТ-фахівців, які здатні розробити відповідне програмне забезпечення, проте ця послуга не має широкого використання в Україні.

Ще одним видом депозитних продуктів банківських установ може бути депозит з програмою страхування, відсотки за яким банк сплачує страховій компанії на накопичувальний рахунок із страхування життя або як оплата, наприклад, туристичної страховки [6, с. 29]. Проте така послуга не є страхуванням, якщо банк продає цю послугу, посилаючись на афілійовану страхову компанію. Оскільки фінансові проблеми банку, як правило, автоматично призводять до подібних проблем у афілійованого страхувальника, то відповідно можуть виникнути певні труднощі з виплатою страхових відшкодувань. Показовою в такому випадку є співпраця одного з

найбільших банків в Україні ВАТ «Промінвестбанк» із страховою компанією СК «Вексель», яка є його дочірньою структурою.

Ще однією перспективною інноваційною послугою у сфері залучення ресурсів, яка повинна впроваджуватися українськими комерційними банками, на нашу думку, є фінансове планування й управління капіталом клієнта, що базується на високому рівні довіри клієнта до банку. На підставі отриманих даних про фінансовий стан клієнта фахівці банку здійснюють комплексну роботу та розроблення пропозицій клієнту щодо збереження його фінансових ресурсів і їх оптимальне використання залежно від потреб. Фактично фахівці банку складають детальний перелік доходів і витрат клієнта на рік або декілька років наперед, у якому враховуються податкові зобов'язання, управління активами, пропонують узгоджені дії із збереження спадку і управління передачею успадкованого майна.

Одним із перспективних методів покращення ефективності депозитних операцій є система страхування депозитів. Необхідність широко впроваджувати систему страхування банківських депозитів зумовлюється різними чинниками (рис. 3.5). Страховий захист депозитів в Україні здійснюється за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Учасниками Фонду гарантування вкладів фізичних осіб є банки – юридичні особи, які зареєстровані в Державному реєстрі банків, що ведеться Національним банком України, та мають банківську ліцензію на право здійснювати банківську діяльність. Участь у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб зазначених банків є обов'язковою.

Для підвищення довіри населення до банків можна створити окремий Фонд гарантування вкладів для юридичних осіб, або ж реорганізувати існуючий Фонд гарантування вкладів фізичних осіб у Фонд гарантування вкладів юридичних та фізичних осіб. Цей метод дозволить збільшити довіру до банківських установ у населення, що приведе до збільшення ресурсної бази банку. Це дозволить залучати більше вкладів від юридичних осіб і

суб'єктів підприємницької діяльності та збільшить депозитний портфель банку.

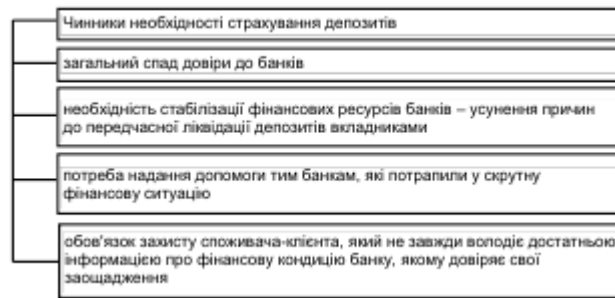

Рис. 3.5. Чинники необхідності страхування депозитів [74, с. 242]

В останні роки в Україні набуває все більшої популярності така послуга, як страхування депозитів страховими компаніями. Страхування полягає у створенні системи захисту грошових вкладів, що знаходяться на депозитних рахунках у банках, на випадок банкрутства цих банків.

Система депозитного страхування породжена дворівневою банківською системою і функціонує практично в усіх країнах із розвинутою ринковою економікою. Дана система покликана захистити дрібних вкладників від фінансових втрат, а також запобігти масовому вилученню вкладів із банку, який перебуває у тяжкому фінансовому становищі.

Банки, які зможуть запропонувати індивідуальним вкладникам більший комплекс високоякісних послуг, отримають у своє розпорядження значні суми додаткових ресурсів. Розвиток таких послуг вимагає від банків нових підходів до встановлення форм депозитних рахунків, упровадження нової техніки та технології ведення банківських операцій із застосуванням різноманітних засобів, наприклад, таких, як чекова книжка, кредитні картки та ін. Це дозволило б повніше задовольнити потреби клієнтів банку, поліпшити якість обслуговування, підвищити зацікавленість фізичних осіб у розміщенні своїх коштів на поточних рахунках у банку.

З метою забезпечення більшого надходження коштів на строкові та ощадні депозитні рахунки доцільно спростити режим функціонування відповідних рахунків, а саме: порядок зарахування коштів на вклади, видачі готівки та перерахування з депозитних рахунків. Варто більш широко

застосовувати строкові вклади з додатковими внесками, а також скоротити обмеження на здійснення розрахунків із використанням коштів, що містяться на депозитах.

У подальшому розвитку депозитних банківських операцій варто скористатися перспективою – не проводити чіткого розмежування депозитів – до запитання, строкових, ощадних, а використовувати змішані типи рахунків, що підтверджується досвідом банків розвинених країн, де все більше розширюється сфера застосування змішаних типів рахунків [5]. Усі ці заходи можуть значно підвищити ефективність депозитних операцій банків. Таким чином, саме депозитні операції розкривають зміст діяльності банку як посередника в придбанні коштів на вільному ринку кредитних ресурсів. Банкам необхідно постійно підтримувати високий рівень сервісу клієнтів, пропонувати нові депозитні продукти та умови вкладання коштів, щоб утримувати та розширювати існуючу клієнтську базу. Банк зобов'язаний швидко реагувати на потреби клієнтів під час формування банківських ресурсів із метою їх більшого залучення. обов'язковою умовою успішної діяльності банків залишається орієнтація на міжнародні стандарти, практику діяльності провідних банків світу у сфері розширення банківської діяльності й за рахунок нетрадиційних банківських операцій та послуг.

Надзвичайно швидкий темп розвитку сучасних технологій вагомо впливає на всі сфери людської діяльності. Фінансовий сегмент є однією з найчутливіших ланок економіки до введення будь-яких інновацій, оскільки обслуговує всі види людської діяльності. Зокрема, саме через банківську систему відбувається регулювання фінансових потоків суб'єктів господарювання. Вдале упровадження інновацій у банківському секторі, як відомо, дозволяє значно прискорити здійснення цілого ряду банківських операцій, що, у свою чергу, набагато спрощує та оптимізує процес банківської діяльності в цілому. Депозитний ринок як невід'ємна складова банківської системи відіграє роль своєрідного індикатора надійності банківського сектору, тому у світі все більше уваги приділяється

інноваціям маркетингу саме депозитних послуг, використанню новітніх технологій, які б максимізували обсяг залучених тимчасово вільних ресурсів як фізичних, так і юридичних осіб.

Позитивний вплив інновацій на стан депозитного ринку неодноразово підтверджувався рядом наукових досліджень. Так, наприклад, у роботі дослідника центрального банку Італії Ф. Колумба [3] було виявлено позитивний зв'язок між кількістю банкоматів (АТМ) і POS-терміналів та попитом на депозити. Крім того, було виявлено збільшення попиту на депозити з боку клієнтів у зв'язку з упровадженням системи «електронних розрахунків». Як бачимо, вже в кінці 1990-х та на початку 2000-х років упровадження інноваційних технологій у банківській сфері мало свої плюси. Однак наявність самих інновацій не дає стовідсоткової гарантії того, що вони знайдуть свій сегмент і дадуть виключно користь у вигляді додаткового прибутку чи інших кількісних результатів. Для цього й використовується маркетинг як зручний інструмент, що дозволяє стати «ближчим» до кінцевого клієнта.

Повернення на депозитний ринок України як вкладників більшої кількості саме юридичних осіб (починаючи з кінця 2015 р.) свідчить про те, що поступово відновлюється та налагоджується внутрішній бізнес і покращується його відношення до вітчизняної банківської системи. Для підтримання цього позитивного стану банкам необхідно продовжувати вдосконалювати свої маркетингові можливості, які є результатом узгодженості між загальними ринковими можливостями й потребами та цілями і ресурсами конкретного банку. Відповідно до маркетингових можливостей банку можна виділити кілька основних етапів, які банк повинен пройти для вирішення конкретної маркетингової ситуації:

1. Виявлення проблеми і формулювання цілей дослідження (необхідно конкретно сформулювати проблему, яку необхідно вирішити. У випадку із депозитними послугами складно проаналізувати весь депозитний ринок

загалом, необхідно зупинитися на кожному конкретному продукті й оцінити його ключові переваги та недоліки для клієнта).

2. Пошук альтернативних джерел інформації (на даному етапі проводиться збирання як первинної, так і вторинної інформації з усіх можливих каналів її поширення та розміщення).

3. Детальний аналіз одержаної інформації (під час опрацювання зібраної інформації варто обов'язково звертати увагу на реакцію клієнтів на появу того чи іншого депозитного продукту, який саме депозитний продукт користується найбільшим попитом і чому, звідки переважно клієнти дізнаються про появу нового продукту та ін.).

4. Подання результатів дослідження (на завершальному етапі відбувається візуалізація одержаних результатів із подальшим їх використанням під час формулювання маркетингової політики банку).

Окрім виділених етапів, у межах яких постійно робиться акцент на цільовій аудиторії, банку-реалізатору під час реалізації своїх продуктів необхідно також пам'ятати про конкурентів. Особливо це стосується нинішньої ситуації в банківській системі України, коли кількість банків постійно скорочується (станом на 01.04.2016 р. в Україні функціонувало 113 комерційних банків), напруженість серед населення через втрату своїх вкладів зростає, а конкурентна боротьба між банками як за кошти клієнтів, так і за їх довіру кожного разу загострюється. У зв'язку з таким станом речей традиційні інструменти політики просування (реклама, робота з громадськістю та стимулювання попиту) вже не є настільки ефективними. Це зумовлюється втратою інтересу споживачів до надмірної кількості нав'язливої інформації, що оточує їх удома, на роботі, на відпочинку тощо. Замість того щоб сприйняти ту чи іншу рекламну продукцію, сучасний споживач захоче швидше позбутися від неї в будь-який спосіб.

Тому сьогодні надзвичайно важливо віднайти нові вектори в розвитку інновацій маркетингу депозитних послуг, які б стали гарною

альтернативою традиційним методам. Серед цих векторів можемо виділити такі.

Неформальні канали комунікації – це насамперед ті інформаційні потоки, які передаються від знайомих до знайомих у формі рекомендацій або вражень відносно того чи іншого продукту. Правило «три до десяти» – задоволений або ж незадоволений вкладник – розповідь мінімум трьом своїм знайомим про всі моменти, пов'язані з процесом оформлення депозиту. Крім того, до неформальних каналів комунікації також можна віднести різноманітні форуми, чати, спільноти в соціальних мережах тощо. Знаючи контингент, який регулярно відвідує перелічені інформаційні ресурси, можна залучатися до них і неявним способом заявляти про потрібний депозитний продукт.

У контексті розвитку інформаційних технологій нинішній період є періодом активного використання мобільних пристроїв (планшетів, смартфонів тощо). Уже існує безліч мобільних додатків, що значно спрощують ряд операцій у різних сферах нашого життя, не винятком є й банківський сектор. Яскравий приклад – мобільний додаток CaixaMovil Store, розроблений іспанським банком La Caixa. Цей додаток дозволяє здійснювати ряд фінансових операцій: перевіряти баланс банківського рахунку, здійснювати платежі, одержувати консультації з приводу кредитної або дебетової картки, відстежувати доступні системи лояльності, знаходити місце розташування найближчого відділення банку (банкомату). За допомогою цього додатка обслуговується більше ніж 52% усіх платежів Іспанії, що здійснюються за допомогою мобільних пристроїв. Вітчизняним аналогом описаної технології є система «Приват24», запроваджена «ПриватБанком», яка впевнено займає лідируючу позицію на українському ринку.

Сучасне молоде покоління уже не здивуєш яскравим рекламним роликом, вівіскою чи глянцеvim паперовим буклетом. Сьогодні маркетологи все частіше звертаються до технології «віртуальної

реальності», щоб стати ближчими до молоді аудиторії. Суть використання цієї технології в маркетингу полягає в тому, що клієнт залучається до тематичної «гри», де є свої правила, персонажі, алгоритм і мета гри [4]. За кожне виконане «завдання» гравець (клієнт) заслуговує на подарунок (бонус). Граючи на яскравому емоційному фоні клієнта, можна поступово втягувати його в нові «завдання» і в той самий час пропонувати нові продукти. Ігровий підхід у маркетингу вже активно використовується в різних сферах, зокрема й у фінансовій. Так, Commonwealth Bank (Австралія) запустив гру Investorville, за допомогою якої моделюється процес інвестування в нерухомість. Клієнт під час гри може в реальному часі оцінювати свої ризики та отримані при цьому прибутки. Дана гра доступна в онлайн-режимі і відіграє також роль відкритого довідника. Ще одним не менш цікавим прикладом використання ігрового підходу в маркетингу є американська платформа SaveUp. Ця гра дозволяє людям зекономити гроші та і вибратись із боргів. Для того щоб увійти в гру, клієнт повинен зареєструватися на сайті та прив'язати до гри свою кредитну картку. Виконуючи ряд завдань, вони можуть зекономити до 10 дол.

Використання відомих брендів небанківських установ. Залучення фінансових ресурсів клієнтів на депозити може здійснюватися небанківськими установами, наприклад «Facebook», «Google», які є всім відомими компаніями і знаходяться в постійному відкритому доступі. Окрім відомих компаній, небанківськими установами можуть бути спеціально створені інституції. Так, у Колумбії в жовтні 2014 р. на державному рівні було прийнято закон про створення фінансової установи нового типу, що має назву Sociedades Especializadas Depósitos Pagos Electronicos (Спеціалізований інститут електронних депозитів і платежів). Особливості функціонування цього інституту полягають у тому, що електронні депозити підлягають безперешкодному обов'язковому страхуванню, є можливість дистанційного відкриття депозиту, а також

повне звільнення від різноманітних комісій, присутніх у традиційних банківських установах.

ВИСНОВКИ

Депозитний ринок розглядається як простір, у межах якого встановлюються відносини між депозитними установами, які мають право залучати фінансові ресурси інших економічних установ у власне управління, та власниками таких коштів, які тимчасово бажають їх розмістити з метою отримання додаткового доходу та збереження їх у майбутньому. Наводиться його візуальна модель та деталізуються основні суб'єкти та взаємовідносини між ними у межах окресленого ринку.

Досвід розгляду ресурсів банку на макро- та макрорівні показує, що при управлінні ресурсами обраний банк однаково успішно розвиває обидва напрямки нарощування ресурсної бази: нарощується власний капітал – мікроекономічний агрегат, нарощується залучений капітал - ресурси – мікроекономічний агрегат. Класичний фінансовий важіль (залучений капітал/власний капітал) розглядається як макроекономічний чинник/мікроекономічний чинник. Норматив фінансового важелю, який введений Національним банком України, Банком ще не перевищений, що свідчить про достатні резерви залучення позикового капіталу суспільства. Головний чинник цього процесу – підвищення ефективності залучення позикового капіталу суспільства – депозитів юридичних та фізичних осіб різної якості по величинах та строковості.

У науковій літературі поняття "депозит", "ресурси банку" використовуються досить часто. Значну увагу теоретичним аспектам депозитів банку приділяли видатні зарубіжні та вітчизняні вчені. Проте, до теперішнього часу серед вчених немає єдиної думки щодо визначення поняття "депозит", що обумовлює необхідність систематизації різних точок зору.

Суб'єктами депозитних операцій виступають банки як позичальники та підприємства (фірми, організації), банки та інші кредитні установи, фізичні

особи - власники коштів як кредитори, що обумовлює кредитний характер депозитних операцій банків. Характерними особливостями кредитних відносин є надання тимчасово вільних коштів на умовах строковості, повернення та платності, що передбачає обов'язковість дотримання даних умов в процесі здійснення депозитних операцій банків.

Об'єктом депозитних операцій в будь-якому випадку є внески, які на певний строк залучаються на депозитні рахунки в банк; це кошти, передані на умовах, визначених двосторонньою угодою, які створюють депозитну базу банку. Під депозитною базою банку розуміють сукупність коштів на депозитних рахунках клієнтів, відкритих у банку на договірних умовах. Ресурсна база сучасного банку характеризується широкою різноманітністю видів депозитів, що ускладнює регулювання процесу формування банківських ресурсів.

Депозитна політика являє собою складне економічне явище, її суть необхідно розглядати як у широкому, так і у вузькому значенні. У широкому - депозитна політика комерційного банку характеризується як стратегія і тактика банку при здійсненні ним діяльності щодо залучення ресурсів з метою повернення, а також при організації та управлінні депозитним процесом. Під депозитною політикою у вузькому значенні розуміється стратегія і тактика банку в частині організації депозитного процесу з метою забезпечення його ліквідності.

За результатами кореляційно-регресійного аналізу встановлено, що населення в нашій країні при формуванні заощаджень орієнтовано на короткостроковий горизонт через невпевненість у майбутньому. У середньостроковому періоді заощадження населення формуються переважно під впливом макроекономічних факторів, тоді як на формування депозитів найбільш відчутний вплив здійснюють соціально-психологічні чинники. Неможливість здійснення адекватної оцінки надійності та

стабільності банку, наявність депозитного ризику знижують ступінь довіри до банків і не сприяють формуванню заощаджень у банківських депозитах у довгостроковому періоді.

Проаналізувавши тенденції розвитку ринку депозитних послуг України за 2013-2017 рр., автори виявили негативні наслідки депозитних ризиків у вигляді втрати довіри населення до банківської системи та ліквідації більш як 80 неплатоспроможних банківських установ, зниження рівня ліквідності яких сталося через значний відтік депозитних коштів. Установлено домінування короткострокових вкладів у структурі зобов'язань банків. Відображено тенденцію зростання обсягу валютних вкладів у депозитному портфелі банків України. На основі виконаного дослідження виділено основні проблеми управління депозитними ризиками банків та запропоновано заходи щодо підвищення ефективності ризик-менеджменту банку на ринку депозитних послуг.

Дослідження вітчизняної практики проведення депозитних операцій банківськими установами дає можливість зробити висновки, що стратегічним завданням банків у ситуації, що склалася у вітчизняному банківському секторі, є розширення можливостей банків у сфері мобілізації ресурсів та їх ефективного використання.

Практичне значення досліджень полягає в тому, що вдосконалення механізму операцій щодо формування ресурсної бази банків має бути здійснено за такими напрямками:

- розвиток депозитних операцій із населенням на основі впровадження нової техніки і технології банківського обслуговування;
- забезпечення вищої стійкості залучених банком ресурсів;
- активне використання процентної політики як методу стимулювання розміщення коштів на різні види депозитів;
- розширення обсягів строкових депозитів шляхом використання коштів спеціального призначення, що містяться на рахунках підприємств;

– розширення практики залучення коштів клієнтів на ощадні вклади як найстійкішу частину мобілізованих банками ресурсів;

– застосування у вітчизняних умовах досвіду банківських установ економічно розвинутих країн щодо відкриття різного роду рахунків та деяких інших видів депозитів.

Наведена характеристика зовнішніх факторів депозитного ризику, що формуються поза межами країни, свідчить про їх неоднорідність та неоднозначність впливу на суб'єктів депозитних операцій, що ускладнює проблему управління факторами ризику депозитних операцій банку, їх регулювання на макро- і мікрорівні.

Важлива умова для реалізації стратегії формування ресурсної бази банків – подальша розбудова і комплексне вдосконалення механізму функціонування вітчизняної системи страхування депозитів. Діяльність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб сьогодні має визначальний вплив не лише на стабілізацію фінансового сектора України, а й на економічне зростання держави в цілому.

Депозитний ринок є важливою ресурсною базою для банківського сектору будь-якої країни. Загострення конкурентної боротьби на ньому між фінансовими установами в посткризовий період стає стимулом для пошуку та впровадження різних інновацій у маркетингу депозитних послуг, які б сприяли залученню додаткових фінансових ресурсів.

Сьогодні багато аналітиків роблять акцент на тому, що будь-яку подальшу діяльність на депозитному ринку, зокрема й маркетингову, необхідно проводити з урахуванням трьох важливих факторів:

1. «Онлайн-конкуренція». У даному випадку мова йде про вихід на фінансовий ринок із метою залучення тимчасово вільних фінансових ресурсів небанківських установ (страхові брокерські компанії, світові лідери надання ІТ-послуг). Ці інститути розгортають жорстоку боротьбу за кожного клієнта, використовуючи глобальний інформаційний простір – Інтернет. Ураховуючи всі сучасні передумови, передбачається подальше

розширення наявності таких компаній в онлайн-просторі з привабливими пропозиціями вигідних відсоткових ставок за депозитами та новими програмами лояльності відносно індивідуальних потреб клієнта.

2. Дефіцит альтернатив із забезпечення ліквідності. Оскільки банки обмежені у своїх можливостях списувати кредити зі свого балансу через сек'юрітизацію та здійснювати операції фінансування на оптових фінансових ринках, то вони будуть продовжувати відчувати потребу в залученні клієнтських фінансових ресурсів. Це, у свою чергу, сприятиме загостренню конкуренції в боротьбі за кожного нового клієнта і сприятиме розвитку інновацій у маркетингу депозитних послуг.

3. Наявність ненаціональних джерел фінансування. Ця проблема актуальна, наприклад, для банківського сектору США, де більше ніж 18% від загальної суми вкладів складають іноземні депозити. Бажання іноземців мати депозити в США істотно впливає на ліквідність усієї банківської системи країни. В Україні маємо дещо іншу ситуацію, оскільки частка депозитів у національній валюті є більшою ніж половина від усіх залучених депозитів від вкладників упродовж останніх десяти років.

Для досягнення успіху в сфері здійснення банками депозитного залучення коштів та проведення депозитних операцій можна виокремити кілька головних чинників:

– по-перше, лібералізація банківського сектора набуває дуже великого значення, оскільки сприяє конкуренції. Конкуренція примушує банки розробляти і пропонувати клієнтам нові фінансові продукти і послуги, у тому числі й ощадні. При цьому ділова репутація є одним з вирішальних факторів для залучення вкладників, оскільки допомагає сформувати довіру у потенційного клієнта;

– по-друге, ощадні продукти і технології здійснюють вплив на залучення депозитів. Найуспішнішим способом залучення внесків небагатих клієнтів є індивідуальні ощадні рахунки, без плати за користування, з відкритим доступом до них.

– по-третє, зниження вартості розміщення депозитних вкладів, зменшення адміністративних витрат завдяки розробці простих ощадних продуктів, система диференційованих процентних ставок дають змогу досягти високого рівня операційної ефективності і залучити великі обсяги депозитів.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що основним завданням банку при проведенні оптимізації роботи із залучення депозитів має стати орієнтація на потреби клієнтів, оскільки приплив депозитів забезпечує банківському бізнесу необхідну динаміку та є джерелом його існування.

Додаток А

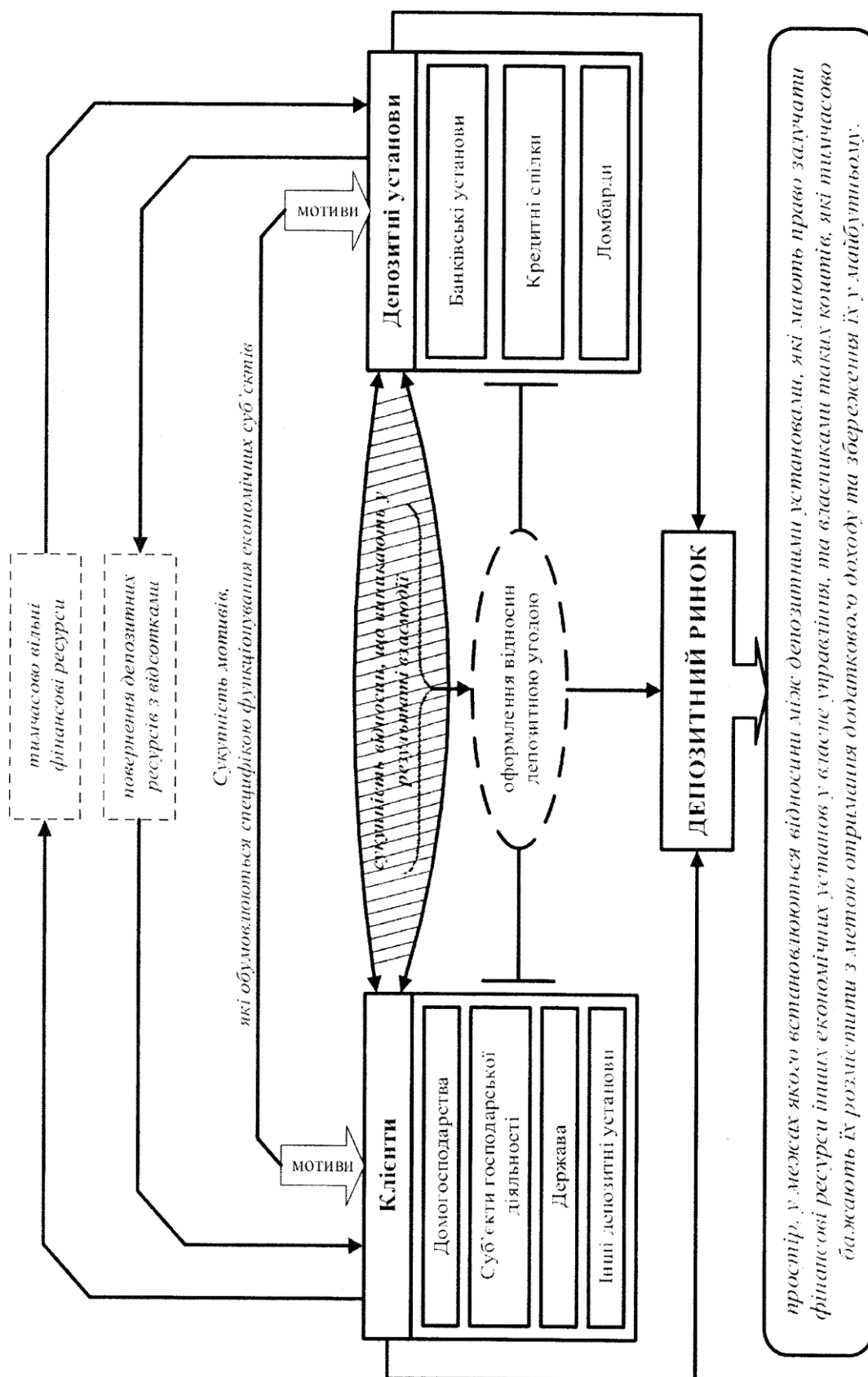

Рис. А.1. Структура депозитного ринку

1. Абуладзе М. М. Напрями вдосконалення ефективності депозитних операцій банків / М. М. Абуладзе // Управління розвитком. – 2010. – № 16(92). – С. 128-129.
2. Адамик Б. Джерела формування коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та аналіз їх використання / Б. Адамик, А. Скірка // Український журнал прикладної економіки. – 2016. – Т. 1. – № 3. – С. 5-20.
3. Адамчук Н. Г. Международная практика страхования депозитов / Н. Г. Адамчук, В. И. Зимовцев // Страхование дело. – № 5. – 2007. – С. 7-13.
4. Актуальні питання правового регулювання ринків фінансових послуг в Україні : монографія / С. В. Глібко, Г. М. Шовкопляс, І. О. Ониськів. – Х. : Право, 2016. – 186 с
5. Алексійчук К. О. Фінансовий контроль у системі гарантування банківських вкладів / К. О. Алексійчук // Вісник Запорізького національного університету. Серія «Юридичні науки». – 2012. – Ч. 2. – Кн. 1. – С. 123-129.
6. Алексеев А. Осенние сбережения: как сохранить и приумножить? [Электронный ресурс] / А. Алексеев // Зеркало недели. Украина. – 2012. – № 32. – 14 сентября. – Режим доступа: http://zn.ua/ECONOMICS/osennie_sberezheniya_kak_sohranit_i_priumnozhit-108763.html.
7. Аналітичний огляд банків України. Депозити за 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bankografo.com>.
8. Андрушків Т. Депозитна політика комерційного банку та напрями її вдосконалення // Українська на ука: минуле сучасне, майбутнє. — 2012. — №. 17. — С. 3-13.
9. Банки не снижают максимальную доходность по вкладам – мнение экспертов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.prostobank.ua/depozity/stati/banki_ne_snizhayut_maksimalnye_dohodnosti_po_vkladam

10. Банківський менеджмент: Навч. посіб. / О. А. Кириченко, І. В. Геленко, С. Л. Роголь та ін.; За ред. О. А. Кириченка. – К. : Знання – Прес, 2002. – 438 с.
11. Банківські операції: Підручник. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна та ін.; За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с.
12. Барр Р. Политическая экономия: В 2-х тт. – Т. 1 / Р. Барр / Пер. с фр. – М. : Междунар. Отношения, 1994. – 608 с.
13. Бартош О. Депозитна політика банку та основні етапи її формування / О. Бартош // Вісник УБС НБУ. — 2008. — № 3. — С. 97-101.
14. Батракова, Л. Г. Складові елементи ефективної ресурсної політики комерційного банку [Текст] / Л. Г. Батракова // Регіональна економіка — 2009. — № 3 — С. 115-122.
15. Берназюк Я. О. Банки як єдині платники збору до фонду гарантування вкладів фізичних осіб / Я. О. Берназюк // Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство. – 2003. – Вип. 172. – С. 96-101.
16. Бибик С. П. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Бибик, Г. М. Сюта; За ред. С. Я. Єрмоленко. – Харків : Фоліо, 2006. – 623 с.
17. Білик О. І. Основні принципи формування заощаджень України / О. І. Білик [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/863/3/2004_05.pdf.
18. Бобанич А. Джерела наповнення Фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні / А. Бобанич // Економічний простір. – 2013. – № 77. – С. 110-119.
19. Васильєва Т. А., Діденко І.В. Інновації в маркетингу депозитних послуг / Т.А.Васильєва, І.В. Діденко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2016. - № 4. – С. 56-63.

20. Васильченко З. М. Кошти населення у формуванні фінансових ресурсів банків / З. М. Васильченко // Фінанси України. – 2002. – № 4. – С. 94-104.
21. Васюренко О. В. Банківські операції : Навч. посіб. / О.В. Васюренко – К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. – 243 с.
22. Васюренко О.В. Депозиты как основной источник привлечения средств коммерческими банками / О.В. Васюренко // Фінанси України. — 2006. — № 11. — С. 88-92.
23. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с.
24. Версаль Н.І. Особливості формування депозитних ресурсів банками України / Н.І. Версаль // Фінанси України. – 2009. – №12. – С. 89-95.
25. Витвицкий М. Структурированные депозиты / М. Витвицкий // Банковский менеджмент. – 2009. – № 3. – С. 43-47.
26. Власенко О. О. Розвиток українського ринку депозитів для фізичних осіб / О. О. Власенко // Фінанси України. – 2006. – № 3.– С. 74-79.
27. Вожжов А. П. Депозити до запитання у формуванні стабільної і керованої ресурсної бази банків / А. П. Вож жов // Вісник Національного банку України. – 2002. – № 11. – С. 5-8.
28. Волосович С. Підходи до оцінки системи страхування депозитів / С. Волосович // Вісник Національного банку України. – 2012. – №8 – С. 19-23.
29. Волошин М. Довгострокове повернення депозитів фізичних осіб у банку / М. Волошин // Вісник Національного банку України – 2012. – №12. – С. 28-33.
30. Вступ до банківської справи: Учбовий посібник / Відп. ред. М. І. Савлук. – К. : Лібра, 1998. – 344 с.

31. Вядрова І. М. Депозити як ресурсний потенціал банку [Електронний ресурс] / І. М. Вядрова, Ю. В. Романова. – Режим доступу : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/fkd/2011_2/part1/5.pdf.

32. Герасименко В.В. Удосконалення економіко-правового механізму регулювання ризику вкладних операцій банку / В.В. Герасименко // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 11. – С. 48-53.

33. Гузов К. О. Актуальні питання формування депозитної бази комерційного банку / К. О. Гузов // Банківські технології. – 2006. – № 7. – С. 16-28.

34. Данилова Т. Н. Применение финансовых моделей для исследования кредитно-депозитных стратегий деятельности коммерческого банка / Т. Н. Данилова, А. В. Решетов // Финансы и кредит. – 2008. – № 32. – С. 4-30.

35. Дзюблюк О. В. Оптимізація формування ресурсної бази комерційних банків [Текст] / О. В. Дзюблюк // Банківська справа. – № 5. – 2008. – С. 38-46.

36. Дзюблюк О.В. Розвиток банківської системи України як основареалізації стратегії економічного зростання : [монографія] / За ред. д. е. н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль : ТНЕУ, 2010. – 384 с.

37. Директива 94/19/ЄС «Щодо схем гарантування депозитів» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://mis.ueplac.kiev.ua/ua/acquis/banking/item_135.

38. Діденко І. В. Науково-методичний підхід до визначення депозитного ринку, його ролі та місця у структурі фінансового ринку / І. В. Діденко // Вісник Української академії банківської справи. – 2014. – № 1 (36). – С. 72-76.

39. Діденко І. В. Аналіз основних підходів оцінки рівня конкуренції на депозитному ринку як невід'ємній складовій банківської системи / І. В. Діденко // Фінансово-економічне та обліково-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності : Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (20 – 21 квітня 2016 р.) – Черкаси:

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2016. – С. 144-146.

40. Дмитриева Е.А. Депозитные операции в системе услуг коммерческого банка: проблемы их эффективности / Е.А. Дмитриева // Банківська справа. — 2005. — № 2. — С. 18-23.

41. Дмитрієва О. А. Оптимізація депозитної діяльності комерційного банку / О. А. Дмитрієва // Фінанси України. – 2004. – № 5. – С. 138-144.

42. Дребот Н. П. Стратегія банківської установи на ринку депозитних послуг / Н. П. Дребот, О. Р. Галько // Регіональна економіка. – 2008. – № 4. – С. 125-131.

43. Дребот Н.П. Стратегічне управління : навч. посіб. / Н.П. Дребот, Л.В. Мороз, Б.І. Пшик. – Львів : ЛБІ НБУ, 2005. – 150 с.

44. Економічна енциклопедія: У 3-х томах. – т.1 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Видавничий центр «Академія», 2000 – 864 с.

45. Енциклопедичний словник бізнесмена: менеджмент, маркетинг, інформатика / За заг. ред. М. І. Молдованова. – К. : техніка, 1993. – 856 с.

46. Енциклопедія банківської справи України / Редкол.: В.С. Стельмах та ін. – К. : Молодь, ін Юре, 2001. – 680 с.

47. Еш С.М. Депозитна політика комерційного банку та напрями її вдосконалення в умовах економічної кризи / С.М. Еш, К.О. Тютіна // Наукові здобутки молоді – вирішенню проблем харчування людства у ХХІ столітті : програма і матеріали 79-ї міжнародної наукової конференції молодих учених, аспірантів і студентів, (15-16 квітня 2013 р.). – К.: НУХТ, 2013. – Ч. 4. – С. 212-213.

48. Зайцев О. «Свежие инновации» для роста депозитов / О. Зайцев // Банковская практика за рубежом. – 2008. – № 12. – С. 76-80.

49. Землячов С. Питання залучення депозитних ресурсів вітчизняними і закордонними комерційними банками / С. Землячов //

Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченко. Серія Економіка. – 2001. – № 48. – С. 49-52.

50. Золотарева Г. А. Сбережения как необходимое условие инвестиций / Г. А. Золотарева, И. В. Подопригора // Известия Томского политехнического университета. – 2011. – Т. 319. – № 6. – С. 41-45.

51. Золотарьова О.В. Модифікація депозитної політики комерційних банків України / О.В. Золотарьова, Ю.В. Півняк, О.В. Гурбич // Економіка та держава. – 2015. – № 2. – С. 65-69.

52. Кандєєва А. Депозитам потрібні «вітаміни росту»? / А. Кандєєва // Банківська практика за кордоном. – 2006. – № 5. – С. 34-38.

53. Карась О.О. Специфіка системи управління ризиками в банківській сфері /О.О. Карась // Ефективна економіка. - 2015. - № 3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3917>.

54. Кириленко В. Депозитна політика комерційного банку / В. Кириленко // Банківська справа. – 2005. – № 2. – С. 28.

55. Кичко І.І. Захист депозитів населення / І.І. Кичко, Н.В. Шаркаді // Фінанси України. – 2006. – № 2.

56. Коваленко В. В. Депозитна діяльність банків України: реалії та розвиток на майбутнє / В. В. Коваленко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – Вип. 4. – С. 834-837.

57. Кожель Н. О. Оцінка факторів впливу на процес формування та реалізації депозитної політики банку / Н. О. Кожель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/4061/1/2005-22.pdf>.

58. Козьменко С.М. Стратегічний менеджмент банку : навч. посіб. / С.М. Козьменко, Ф.І. Шпиг, І.В. Волошко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2003. – 374 с.

59. Корнеєв В. Банківський сервіс на ринках залучення і розміщення капіталу / В. Корнеєв // Банківська справа. – 2006. – № 1. – С. 82-93.

60. Корнилюк Р. Аналітичний огляд банків України «Депозити 2016» / Р. Корнилюк [Електронний ресурс]. –Режим доступу: bankografo.com.

61. Косова Т.Д. Депозитний ринок: механізми конкурентної політики та пруденційногорегулювання фінансово-банківських установ [Текст]: моногр. / Т.Д.Косова, І. Ю. Тарасов; ХДУХТ. – Харків, 2016. – 293 с.

62. Лавров Р.В. Депозитна політика банку в сучасних умовах / Р.В. Лавров // Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. – 2010. – № 4 (8) . – С. 182-187.

63. Лавров Р.В. Депозитна політика банку в сучасних умовах // Науковий вісник ЧДІЕУ. — 2010. — № 4 (8). — С. 182-187.

64. Мамонтов А. Лояльность клиентов как ключ к увеличению депозитного портфеля / А. Мамонтов // Банковская практика за рубежом. – 2007. – № 11. – С. 30-34.

65. Масюк Ю.В., Моголівець Н.В. Тенденція розвитку вітчизняного депозитного ринку в сучасних умовах / Ю.В.Масюк, Н.В. Моголівець // Молодий вчений. – 2017. - № 9 (49). – С. 545-548.

66. Матлага, Л. О. Проблеми та тенденції розвитку депозитної політики банківських установ України [Текст] / Лілія Олегівна Матлага, Павло Васильович Васирина // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 1. – С. 274-283.

67. Мельник А. Аналіз залучення фінансових ресурсів банківською системою України / А. Мельник // Економіка та держава. – 2014. – № 5. – С. 72-74.

68. Мних М. В. Іноземний досвід страхування депозитів та можливість його реалізації в сучасних умовах // М. В. Мних. – Економіка та держава. – № 10. – 2006. – С. 11-13.

69. Молодико К. Проблема морального ризику у правовідносинах із гарантування банківських вкладів / К. Молодико // Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 6. – С. 23-27.

70. Моренко О.В. К вопросу об определении состава привлеченных ресурсов банков второго уровня / О.В. Моренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 13. – с. 92-96.

71. Мороз А. М., Савлук М. І., Пудовкіна М. Ф. та ін. Банківські операції: Підручник. – 2-ге вид., випр. І доп. / За ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Мороза. – К. : КНЕУ, 2002. – 476 с.

72. Неізнана О. В. Операції комерційних банків по залученню коштів: сучасні технології та світові тенденції розвитку / О. В. Неізнана // Фондовий ринок. – 2001. – № 31. – С. 2-6.

73. Огієнко В. Страхування вкладів як інструмент зміцнення банківської системи України / В. Огієнко // Регіональна економіка. – № 1. – 2002. – С. 241-248.

74. Олексенко М. В. Депозитна політика комерційних банків України на сучасному етапі / М. В. Олексенко // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 4 (16). – с. 166-169.

75. Олійник Д. Ресурсна база українських комерційних банків як джерело ліквідності // Банківська справа. — 2000. — № 2. — С. 42-44.

76. Орлова И. Ю. Исследование сберегательных и инвестиционных стратегий населения Дж. М. Кейнсом / И. Ю. Орлова // Вопросы экономических наук. – 2009. – № 3. – С. 29-31.

77. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс] / Національний банк України. — Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

78. Основні показники, що характеризують депозитний ринок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.prostobank.ua>.

79. Основні показники, що характеризують стан грошово-кредитно-го ринку (за оперативними даними) за 2014-2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>.

80. Офіційний рейтинг банків України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://banker.ua/officialrating/physicalperson/suma/01/2014/>.

81. Офіційний сайт Європарламенту : Директива 2014/49/ЄС від 16 квітня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0049>

82. Офіційний сайт Канадської корпорації страхування депозитів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cdic.ca/en/Pages/default.aspx>.

83. Офіційний сайт Міжнародної асоціації страховиків депозитів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iadi.org/en>

84. Офіційний сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fg.gov.ua>

85. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua>.

86. Пашнева В. А. Правова природа страхування банківських вкладів // Ученые записки таврического национального университета им. В. и. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2011. – Том 24 (63). – № 2. – С. 110-114.

87. Петрук О.М. Банківська справа: Навч. посіб. / О.М. Петрук; За ред. д-ра екон. наук, проф. Ф. Ф. Бутинця. – К. : Кондор, 2004. – 461 с.

88. Печоник О. И. Методологические подходы к решению проблемы гарантирования банковских вкладов / О. И. Печоник // Экономика региона. – 2006. – № 4. – С. 120-133.

89. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами. Затверджено Постановою Правління Національного банку України від 03.12.2003 р. № 516 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>.

90. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами

[Електронний ресурс] // Постанова НБУ № 516 від 03.12.2003. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>.

91. Про систему гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс] // Закон України № 4452-VI від 23.02.2012. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4452-17>.

92. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс] // Закон України від 23. 02. 2006 № 3480-IV. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/page>.

93. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс] // Закон України № 679-XIV від 20.05.1999. – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

94. Продолятченко П. А. Экономико-правовая характеристика понятия «депозитный продукт» [Електронний ресурс] / П. А. Продолятченко – Режим доступу до ресурсу: <http://www.teoria-practica.ru/-11-2012/economics/prodolyatchenko.pdf>.

95. Прозоров Ю. Ринок банківських депозитів як напрямок інвестування активів недержавних пенсійних фондів України : аналітичний огляд / Ю. Прозоров // Проект технічної допомоги Агенства США з міжнародного розвитку компанії ПАДКО «Впровадження пенсійної реформи в Україні» – Київ, 2003. – 24 с.

96. Рисін В. В. Роль депозитів населення у формуванні ресурсної бази банку / В. В. Рисін // Регіональна економіка. – 2007. – № 1. – С. 229-237.

97. Рисін В.В. Залучення заощаджень населення фінансовими посередниками: монографія / В.В. Рисін. – Львів : ЛБІ НБУ, 2005. – 213 с.

98. Річний Звіт НБУ за 2016 рік / Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режимдоступу: <http://www.bank.gov.ua>.

99. Рудан В. Особливості формування депозитної бази вітчизняних банків та її вплив на ліквідність банківської системи / В. Рудан // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2011. – № 16. – С. 218-228.

100. Скірка, А. С. Теоретична суть і необхідність гарантування вкладів фізичних осіб [Текст] / Андрій Сергійович Скірка // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 19. – № 1. – С. 162-170.

101. Смірнов О. Ю. Мотиви та чинники заощадження у сучасній економічній теорії [Електронний ресурс] / О. Ю. Смірнов. – Режим доступу до ресурсу : <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/economy/2006/40-27-47.pdf>.

102. Смовженко Т. Розвиток національної системи гарантування вкладів фізичних осіб: застосування передових принципів та методів / т. Смовженко, І. Серветник // Банківська справа. – 2012. – № 5. – С. 59-75.

103. Смоляк В.А., Світлична О.І. Сутність депозитної політики банків [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2013/Economics/1_137904.doc.htm.

104. Смолянська О. Ю. Фінансовий ринок : Навчальний посібник / О. Ю. Смолянська – К. Центр учбової літератури, 2009. – 334 с.

105. Стрілець Т. М. Ризики депозитної діяльності та зв'язок з іншими банківськими ризиками / Т. М. Стрілець, Н. В. Шаркаді // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 5. – С. 131-135.

106. Суэтин А. А. Конъюнктура рынка: методика анализа и прогноза [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.elitarium.ru/2011/07/28/konjunktura_rynka_metodika.html.

107. Тарасов В. И. Взаимосвязь депозитной политики, депозитного и ссудного процента [Текст] / В. И. Тарасов // Вестник Ассоциации белорусских банков. — 2009. — № 27. — С. 24-30.

108. Теорія статистики : навч. посіб. / П. Г. Вашків, П. І. Пастер, В. П. Сторожук, Є. І. Ткач. – 2-ге вид., стереотип. – К. : Либідь, 2004. – 320 с.

109. Тертична Н. В. Удосконалення механізму формування депозитної політики в банках України [Електронний ресурс] / Н. В. Тертична. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvlnau/Ekon/2009_6/articles/N.V.Tertichna.pdf.
110. Трегуб Д. В. Тенденції розвитку сучасного ринку депозитів / Д. В. Трегуб // Фінанси України (укр.). – 2002. – № 10. – С. 139-144.
111. Трохименко, В. І. Ринок банківських послуг в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку [Текст] / В. І. Трохименко // Статистика України. — 2010. — № 2. — С. 26-31.
112. Труш Г.В. Трансформація депозитної політики комерційних банків / Г.В. Труш // Збірник матеріалів міжнародної практичної Інтернет-конференції. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 166-168.
113. Турбанов А. В. Финансово-правовые основы создания и функционирования системы страхования банковских вкладов в Российской Федерации : автореф. дисс. на соискан. научн. степени докт. юрид. наук : спец. 12.00.14 / Турбанов Александр Васильевич. – М., 2004. – 47 с.
114. Федоренко В. Г. Політична економія : Підручник. / В. Г. Федоренко. – К. : Алерта, 2015. – 487 с.
115. Фролов С.М. Банківська справа і основи митного регулювання в Україні: теорія та практика: Навч. посіб. / С. М. Фролов. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2004. – 368 с.
116. Фурсова, В. А. Формування ресурсної бази комерційних банків: сучасний стан і перспективи розвитку [Текст] / В. А. Фурсова, М. О. Капелюшна // Открытые информационные и компьютерные интегрированные технологии. – № 50. – 2011. – С. 118-124.
117. Ходаківська В. П. Ринок фінансових послуг: теорія і практика: Навчальний посібник / В. П. Ходаківська, В. В. Беляєв. – К. : ЦУЛ, 2002. – 616 с.

118. Хохлов В. Факторно-кореляційний аналіз депозитів домашніх господарств у кризовий період / В. Хохлов// Вісник НБУ. – 2011. – № 7. – С. 33 – 37.

119. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page>.

120. Guidance for Developing Effective Deposit Insurance Systems // Prepared by the Financial Stability Forum. – 2001. – September. – 60 p.